

El final de la travessa del desert: la reconstrucció de la UGT de Catalunya, 1974-1977

per David Ballester

RESUM:

L'article analitza l'evolució de la UGT de Catalunya a les darreries del franquisme i l'inici de la transició. A partir del 1974, després d'anys de vida completament marginal dins el teixit social català, aquest sindicat va experimentar un procés de creixement a partir d'una multiplicitat de factors. Com a resultat va esdevenir el segon sindicat del país a les primeres eleccions sindicals democràtiques celebrades el 1979, situació a la qual va arribar gràcies a l'empenta que va significar el fet de ser l'opció sindical de la força majoritària a Catalunya a les eleccions legislatives del 1977. Això ve precedit d'una anàlisi de l'evolució de l'uguetisme català, a l'interior i a l'exili, des del final de la guerra civil fins al 1974.

PARAULES CLAU:

Sindicats, exili republicà, franquisme, transició, socialisme, UGT, PSOE.

ABSTRACT:

The article analyses the evolution in Catalonia of the Socialist trade union UGT, during the last years of Franco's régime and the beginnings of the Transition. From 1974 onward, after years of totally marginal presence within Catalan society, the UGT experienced, for a variety of reasons, a process of growth, at the end of which it became Catalonia's second trade union, in the wake of the first democratic trade-union elections of 1979. This situation arose out of its being associated with the main political force in Catalonia to emerge of the 1977 general election. This analysis is preceded by a survey of the history of the Catalan UGT, in Catalonia and in exile, from the end of the Spanish Civil War to 1974.

KEY WORDS:

Trade unions, exile, Francoism, Transition, socialism, UGT, PSOE.

La Unió General de Treballadors (UGT) ha ocupat habitualment un espai molt petit en la historiografia catalana.¹ L'evident hegemonia anarcosindicalista en l'àmbit sindical i la vida lànguida que va portar la UGT durant força anys, són en bona part responsables. Durant el franquisme, l'atenció que se li dona és encara menor. Les poques monografies a l'abast sobre la clandestinitat i

1. Dues publicacions recents intenten esmenar aquest oblit: D. BALLESTER, *Marginalitats i hegemonies. La UGT de Catalunya (1888-1936)*, Barcelona, Columna, 1996, i *Els anys de la guerra. La UGT de Catalunya, 1936-1939*, Barcelona, Columna, 1998.

l'antifranquisme passen de llarg d'una organització que va tenir una presència merament testimonial durant aquells anys. Fins i tot en ocasions s'arriba a afirmar que va desaparèixer. Aquesta situació de marginalitat en el teixit social català, no deixa de plantejar un fort contrast amb la posició capdavantera que va arribar a assolir i consolidar la UGT a partir dels primers moments de la transició.

En aquest escrit intentaren aportar una explicació a aquest procés.² El punt inicial de desvetllament ugetista a Catalunya es troba a la darrereria de 1974, a partir de l'emblemàtica vaga de la Hispano Olivetti. Des d'aquest moment comença un procés que culminà en les eleccions sindicals de 1979, amb una UGT convertida en la segona força sindical catalana. En mig quedava el que pot ser considerat com l'acte de majoria d'edat d'aquesta nova UGT, l'Assemblea de Terrassa de juny de 1976, i l'espectacular creixement quantitatiu experimentat especialment durant el 1977. Enrere quedaven els anys que hem qualificat de «travessa del desert», anys d'escassa activitat i menys incidència social, molt especialment des que les cobdiciades sigles del sindicat van quedar en mans dels mateixos homes que dirigien la també molt feble Federació Catalana del Partit Socialista Obrer Espanyol (FC PSOE).

Abans d'arribar a aquest moment, la història de l'ugetisme català des del final de la guerra civil havia estat molt agitada. La pugna per la patrimonialització de les sigles del sindicat va ser la característica més important de la major part de l'etapa franquista, tant a l'interior com a l'exili. Una pugna que també va existir a escala d'UGT d'Espanya, però que a diferència del cas català, es va resoldre molt més aviat.³ Així, durant quasi tot el període es pot parlar de les *ugetés*, en plural, que protagonitzen un conflictiu procés, inicialment lligat al plet que es vivia també a escala d'UGT d'Espanya. Un fet que sí que es pot afirmar, és que a partir de la seva doble reconstrucció a Catalunya al voltant de 1944, va haver-hi sempre, durant tota la dictadura, un mínim d'organització a l'interior que responia a les sigles del sindicat. Aquesta realitat tenia un condicionant evident: en la lluita antifranquista la subsidiarietat de la lluita sindical respecte a la política va ser total. En conseqüència trobem un seguit d'*ugetés* que no deixen de ser petits nuclis vinculats a unes opcions polítiques determinades, que pretenen d'aquesta manera fer-se amb el control d'unes sigles d'indubtable pes històric.

Caldrà, per començar, fer una exposició esquemàtica de quina va ser l'evolució d'aquestes diverses opcions ugetistes, a l'exili i a l'interior, entre el 1939 i el 1968, quan es pot donar per finalitzada la lluita per la patrimonialització de les seves sigles.

2. Aquest article, en la seva part central, és una síntesi dels darrers capítols del treball d'investigació sobre la UGT catalana entre 1939 i 1976, tant a l'exili com a l'interior, que he portat a terme en els darrers anys i que serà publicat amb el títol d'*Els homes sense nom. Clandestinitat i exili de la UGT de Catalunya, 1939-1976*.

3. Pel període franquista sobre la UGT d'Espanya veg., C. TCACH i C. REYES, *Clandestinidad y exilio. Reorganización del sindicato socialista, 1939-1953*, Madrid, Pablo Iglesias 1986; A. MATEOS, *El PSOE contra Franco, 1953-1974*, Madrid, Pablo Iglesias 1993, i M. TUÑÓN DE LARA (dir.), *Historia del socialismo español*, vol. IV, Barcelona, Conjunto Editorial 1989. A. MATEOS LÓPEZ, *Exilio y clandestinidad. La reconstrucción de UGT, 1939-1997*, Madrid, UNED, 2002.

L'ugetisme català durant el franquisme: breu història d'un plet

Es prou conegut que la UGT va experimentar un extraordinari creixement durant la guerra civil, tant com a resultat de la sindicació de la societat que es va produir en aquell moment, com per esdevenir la corretja sindical del Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC), l'anomenat eufemísticament en la premsa del sindicat el «partit germà». En conseqüència foren anys de predomini comunista en els seus rengles. Una situació que va comportar no poques picabaralles amb la direcció largocaballerista de la UGT d'Espanya i que en determinats moments de tensió accentuada, va estar a la vora de comportar la desautorització del secretariat català per part de la direcció central. Un cop foragitat Largo Caballero del capdavant de la UGT d'Espanya a finals de 1937, amb l'accés d'una nova direcció negrinista, aquesta situació va canviar radicalment i la sintonia entre ambdues direccions va passar a ser total.

A l'exili, en acabar la guerra, la major part dels quadres de la UGT catalana, tant a escala de Secretariat com de comitè de Catalunya, romangueren en els rengles del PSUC. Tant a Mèxic com a França, un cop alliberada, portaren a terme una àmplia activitat reorganitzativa, fins que la direcció del partit va decidir un canvi d'estratègia en l'àmbit sindical a partir de 1949. Des d'aquests rengles es va formar una delegació a l'Interior, que va articular grups d'activitat sindical clandestins a Catalunya a partir de 1943-1944, a diferència de la resta d'Espanya on els comunistes no van intentar reconstruir el sindicat. Malgrat aquesta clara hegemonia comunista, aviat l'homogeneïtat del sindicat es va esmicolar amb l'aparició de diverses opcions que reclamaven per a elles la representativitat de l'ugetisme.

Aquesta situació va ser el resultat, tant de la forçada convivència del període bèl·lic entre homes d'ideologia ben diversa, com del procés de bolxevització que va patir el PSUC a principis dels anys quaranta. A Mèxic, un grup minoritari de la direcció va aixecar una nova UGT formada per dirigents que havien estat expulsats del partit o bé se n'havien allunyat. El que havia estat escollit secretari general durant el III Congrés que va tenir lloc el novembre de 1937, Miquel Ferrer, va ser el seu home més representatiu. Aquesta opció, a partir d'una assemblea celebrada l'agost de 1943, va soldar les esquerdes que els Fets de Maig van provocar en l'ugetisme català, i permeteren la reincorporació dels militants del Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM) que a partir d'aquella data havien estat expulsats. Lògicament un fet d'aquest abast va ser durament criticat per la UGT-PSUC. Tal com expressava el seu òrgan *Lligam* es tractava d'una reconciliació amb «una banda de feixistes». Aquest grup mexicà mai no va tenir cap repercussió a l'interior i políticament va tenir un nou referent: el Partit Socialista Català creat a Mèxic el 1942. Si passem aquesta situació a xifres, trobarem que dels disset membres que va tenir el Secretariat durant el període bèl·lic, vuit romangueren en els rengles del PSUC i cinc ho van fer en el grup de Ferrer. Pel que fa al Comitè de Catalunya, dels 113 membres que va tenir en el mateix període, hem localitzat 35 en els rengles de la UGT-PSUC per només cinc que van fer costat a l'opció que anomenem UGT-Mèxic. Un tercer i darrer

nivell d'actuació de l'uetisme català a l'exili americà, menys significatiu quantitativament i sense expressió orgànica, va ser el representat per un grup de dirigents de l'etapa republicana que quedaren marginats durant la guerra civil pel caire tercerista que va prendre el sindicat (Mendoza, Vila Cuenca, Vidal Rossell...) i que a Mèxic feren costat al sector prietista.

Pel que fa als seus referents en la pugna que també es produïa a escala d'UGT d'Espanya, la UGT-PSUC, lògicament, es va arrencar amb la UGT-Executiva Nacional i un cop alliberada França amb la que era formalment la seva delegació a Europa, la UGT-Junta Central. El grup de Ferrer va mantenir contactes amb el grup prietista de la UGT-Comitè Nacional, i un cop es va refundar el sindicat a Tolosa va intentar establir lligams amb la nova Executiva Nacional que encapçalava Pascual Tomás. Però la voluntat de la UGT-Mèxic d'intentar aconseguir un reconeixement explícit d'aquest uetisme espanyol, com a únics i legítims representants de la UGT catalana no va reeixir. Tots els intents fets, especialment davant els congressos de la UGT tolosana del 1946 i el 1956, no van tenir cap resultat positiu. Aquesta nova UGT d'Espanya, un cop havia esdevingut el pal de paller on convergien les diferents opcions socialistes del sindicat (el Comitè Nacional prietista, el grup reconstruït a l'interior i la mateixa UGT aixecada a França amb el suport del PSOE), tenia un projecte propi pel que fa a l'uetisme català, que passava per posar el sindicat sota l'òrbita del PSOE. Els mateixos homes que van estar al capdavant de la FC PSOE reconstruïda a Tolosa, foren els que van rebre l'encàrrec de posar en marxa un Secretariat Regional a l'Exili. La seva constitució, completament d'esquenes a l'interior, va tenir lloc el març de 1947, sense arribar a realitzar cap tasca significativa. En conseqüència, el juliol de 1949 es va constituir un segon Secretariat a l'Exili, amb una actuació igual de limitada que el seu antecessor. Els posteriors intents de reconstrucció d'aquest organisme a principis de la dècada següent ja no arribaren ni a la constitució de l'organisme. Malgrat l'àmplia activitat portada a terme a França per la UGT-PSUC, amb la realització de diverses i àmplies assemblees del Comitè de Catalunya entre el 1946 i 1947, i la UGT-Junta Central, el plet a escala espanyola va trigar poc a dilucidar-se, en prendre l'opció tolosana clares posicions d'avantatge, per acabar-se imposant definitivament a finals de la dècada. A Catalunya, l'esmentat canvi tàctic comunista els portà a impulsar l'«entrisme» en el sindicat vertical i a oblidar-se de la UGT. De tota manera, en dates més avançades com el 1951, el 1953 i 1956 s'han localitzat grups residuals uetistes d'obediència comunista, com per exemple a La Maquinista. I encara el 1965 Juan García *el Paleta* acusava aquells de jugar al «confusionismo de las dos UGT».⁴

Tot aquest panorama de divisió i enfrontaments entre diverses opcions uetistes també tenia la seva translació a l'interior. L'esmentada Delegació del Secretariat Regional dependent del PSUC haurà de competir amb una nova UGT, que impulsada sobretot per homes del POUM i en menor grau per la FC PSOE,

4. Carta de la UGT-interior a l'Executiva Nacional (EN), 7-VIII-1953. Fundación Largo Caballero (FLC) 358-1.

també es va reconstruir al voltant del 1944. Una opció que aviat va comptar amb l'empara, més que amb el suport, de l'Executiva Nacional de Tolosa. Aquesta UGT socialista a l'interior es va articular al voltant d'un Secretariat Regional, un Comitè Regional i una Federació Local de Barcelona. Tot un ampli entramat organitzatiu que amagava una notable feblesa quantitativa, malgrat que els seus afiliats comptaren amb carnets i segells de cotització fins a la *caiguda* de 1948. El desembre de 1944 publicaven en la impremta del POUM el *Butlletí Sindical* i després *UGT*, oposat a l'òrgan de la UGT-PSUC *Las Noticias*.

Poc temps després, aquesta UGT socialista es va veure reforçada per la voluntat del Moviment Socialista de Catalunya (MSC) d'intervenir en l'àmbit sindical mitjançant aquest sindicat, després de no poques vacil·lacions sobre el tema. Si bé al llarg de 1944-1945 Josep Rovira ja parlava d'impulsar una UGT «al més robusta possible»,⁵ la decisió no es va refermar fins el 1947. En mig, un reconeixement explícit UGT-Mèxic el desembre de 1945 i nombrosos escrits a *Endavant* que plantejaven la reorganització sindical a l'interior a partir de l'actuació tant a la UGT com a la Confederació Nacional del Treball (CNT). La voluntat d'apropar-se al PSOE va clarificar definitivament l'opció sindical del Moviment, i a principis de 1947 es va decidir nomenar representants del Moviment per a la direcció de la UGT socialista a l'interior. Inicialment s'havia de nomenar un delegat perquè formés part del Secretariat Regional i un altre per al Comitè Regional, però aviat tant el POUM com la FC PSOE vedaren aquestes incorporacions, i van acceptar només un delegat a la direcció de la federació barcelonina.

Aquest procés reconstructor va quedar tallat per la important «caiguda» del 1948, que malgrat que afectà sobretot l'MSC, també va tenir el seu efecte en el sindicat. Les ordres de «cerca i captura» que es llençaren sobre els dirigents ugetistes portaren alguns a l'exili, altres a la clandestinitat i els menys a abandonar l'activitat antifranquista. En conseqüència, la UGT va deixar en la pràctica d'actuar durant vora tres anys. Inclús es pot afirmar que l'MSC va deixar de col·laborar en aquest període, en creure els homes del POUM i la FC PSOE que una filtració procedent d'aquesta organització havia estat l'origen de l'onada repressiva. Les condicions amb les quals s'actuava a l'interior no havien de ser alienes a aquest moment de paràlisi, quan la forta repressió s'afegia a l'escàs suport que es rebia a l'interior des de l'exili: «Parece ser que esa táctica de abandono en que nos tenéis a los que luchamos en el interior contra el régimen franquista, es ya algo plasmador de una costumbre»,⁶ es queixaven els ugetistes catalans a una Executiva Nacional de Tolosa que començava a estar cada cop més *lluny*.

El 1951 el delegat del govern basc a Barcelona, Bozas Urrutia *Méndez*, va posar de nou en contacte les escasses forces de l'ugetisme català amb una nova Executiva Nacional del PSOE que funcionava a Madrid. Després d'una primera presa de contacte, que només va servir per posar l'equip de falsificació de documents del MSC al servei del PSOE, un delegat de l'MSC, Ramon Porqueras,

5. Fundació Campalans, *Els orígens del Moviment Socialista de Catalunya*, Barcelona, 1995.

6. «Al Comité Ejecutivo de la UGT de España en el Exilio», 17-V-1949, FLC 358-1.

va ser cridat a Madrid l'any següent per realitzar una falsificació i es va trobar que poc abans de tornar a Barcelona se li va fer lliurament de la credencial per reorganitzar el Secretariat. Aquest fet representava posar el sindicat en mans de l'MSC, ja que al capdavant del màxim organisme català trobem dos secretaris, Porqueras i Morera, que militaven en el Moviment. Pels homes de la FC PSOE i del POUM, que no van ser consultats, fou un cop molt fort. Juan García, deu anys més tard, encara valorava aquesta decisió com «*el caso más malo de lo ocurrido*».⁷

La UGT catalana tornava a comptar amb carnets i segells de cotització. Les xifres que emanen de la seva distribució ens porten a una militància de poc més de 500 ugetistes. Malgrat les possibles exageracions de tot informe de cotització tramès a Tolosa i les evidents dobles militàncies partit-sindicat, és evident que ens trobem en el moment àlgid d'afiliació durant el franquisme. Una xifra que no seria recuperada fins el 1976. De totes maneres aquest matisat desvetllament ugetista nò va durar gaire. La nit del 20 al 21 de febrer de 1953 va començar una important onada repressiva, que va portar a la detenció dels dos secretaris ugetistes al costat de diversos militants, entre un total d'onze socialistes detinguts a Catalunya.

A partir d'aquests moments l'actuació de l'ugetisme a Catalunya va conèixer un període de decadència, acompanyat de greus enfrontaments interns entre els homes de l'MSC i el PSOE, tant a l'interior com a l'exili. Una problemàtica que cal interpretar com el preludi del trencament de l'organització a principis de la dècada següent. Les sempre difícils relacions entre l'interior i Tolosa s'emmetzinaren durant aquests anys com a resultat de la voluntat d'autonomia orgànica dels homes de l'MSC que conduïen les restes de l'organització. La cada cop més esclerotitzada i allunyada de la realitat burocràcia tolosana sempre va desconfiar d'aquesta UGT catalana de l'interior. Era una Executiva Nacional miop, obsessionada a ser l'únic interlocutor del socialisme peninsular a escala internacional, d'on procedien les seves fonts de finançament, i que optava per mantenir grups febles, més que actius organitzats, confiats que quan es produís el retorn de les llibertats quasi hauria prou de penjar un rètol amb les sigles del sindicat al balcó d'un estatge, per recuperar el paper que havia tingut històricament el sindicat. En l'àmbit català, aquesta actitud es va traduir en unes relacions tibants si no conflictives. El centralisme extrem dels homes de Tolosa i la seva desconfiança davant qualsevol iniciativa que es prenia des de Catalunya, sempre disposats a emprar l'etiquetatge de «maniobra separatista», no va fer res més que complicar la situació. L'agra correspondència que mantingueren Josep Pallach i Pascual Tomás durant aquests anys, és un patètic reflex d'aquesta relació amor-odi entre uns i els altres. Una de les raons que es poden donar pel manteniment d'unes relacions, que sovint voregen l'absurd, és el potencial econòmic de l'Executiva Nacional. Una mitjana del 10% de les quantitats enviades

7. Carta de J. García a l'EN, UGT-PSOE, X-1962, FLC 358-2.

a l'interior eren destinades a Catalunya,⁸ aspecte que mai no va ser menystingut pels homes de l'MSC.

En mig d'aquest període de crisi, només cal esmentar la creació a Tolosa el 1957 d'un tercer Secretariat Regional a l'Exili a partir de les votacions que realitzaren 86 dels 440 ugetistes catalans residents a França.⁹ S'hi mantenia la ficció d'agrupar homes del PSOE i de l'MSC, encara que la seva actuació va ser igual d'innòcua que els dos intents anteriors, a la vegada que l'interior sempre va tenir un alt grau de desconfiança respecte a aquest organisme. L'únic èxit que se li pot atribuir és l'edició d'un *Bulletí Interior del Secretariat de Catalunya* (1958-1962), que controlat pels homes del MSC va ser finançat per l'Executiva Nacional.

En aquest context, un nou atzucac havia de trasbalsar l'actuació de l'ugetisme/socialisme a Catalunya. El novembre de 1958 es va produir una nova i important onada repressiva que va afectar homes de l'MSC i en menor grau de la FC PSOE. Entre els detinguts es trobava el recentment nomenat permanent¹⁰ ugetista Miquel Casablanca al costat d'altres militants en l'àmbit sindical, entre un total de setze detinguts a Catalunya. A partir d'aquest moment la situació de tensió no va fer res més que accentuar-se. L'actuació del nou permanent Blanch va ser del tot conflictiva. El Secretariat a l'Exili, de fet, va desaparèixer arran de la dimissió del secretari el juny de 1959, encara que l'Executiva Nacional va mantenir sota la seva gestió l'entelèquia del seu funcionament: dels 866 afiliats que tenia la UGT d'Espanya a l'exili el 1963, només cinc pertanyien al Secretariat.¹¹

Formalment, l'actuació conjunta de l'MSC i el PSOE en el Secretariat ugetista es va mantenir fins el 1962, encara que pel camí ja es van anar produint expulsions i baixes de militants del Moviment. Aquests, a l'interior, es van reorganitzar, i comptaren amb el suport d'una fornada de joves militants procedents del camp catòlic. Davant la constatació de l'Executiva Nacional que havien perdut el control de la UGT catalana a l'interior, enviaren el 1962 un nou permanent, l'asturià Ramón Gutiérrez, per intentar reorganitzar els escassos militants que continuaven sota l'ortodòxia del PSOE. Paral·lelament, aquesta divisió es va reflectir per les dues aliances sindicals que impulsaren uns i altres. Els homes de l'MSC i el seu Secretariat foren decisius per a la constitució de l'Aliança Sindical Obrera (ASO), mentre que l'escassa UGT psoista va impulsar fins a principis dels anys setanta l'Aliança Sindical Espanyola (ASE), que es va caracteritzar durant aquests anys per una total inactivitat. L'ASO, que va recollir la major part de la militància ugetista catalana, volia ser l'embrió d'un nou sindicalisme, molt més actiu i amb veritable incidència en el món del treball, que no renunciava a l'«entrisme» en el sindicat

8. Càlcul a partir de les dades de l'arxiu del tresorer del sindicat M. Calzada, MATEOS, *El PSOE...*, 495.

9. Cens, dades i escrutini a FLC 335-2, 335-11 i 335-12.

10. Aquest càrrec era l'equivalent al de secretari general regional. Normalment, estigué remunerat, encara que la immensa majoria d'ugetistes que ocuparen aquest càrrec continuaren treballant per emprar les 5.000 pessetes mensuals que portava aparellat el càrrec a tasques de propaganda.

11. FLC 344-16.

vertical. A la vegada, aquesta voluntat de superació de l'antifranquisme testimonial que s'havia portat a terme fins aquell moment, esdevenia en una amenaça a les fonts de finançament de l'Executiva Nacional, en comptar l'ASO amb un ampli suport de federacions (Federació Internacional de Treballadors de la Indústria Metal·lúrgica, FITIM) i organismes internacionals (Confederació Internacional d'Organitzacions Sindicals Lliures, CIOSL, Confederació Internacional de Sindicats Cristians, CSIC). Davant l'abast de l'operació, no ha d'estranyar la virulenta reacció de Tolosa, on es parlava sense embuts de «conjura internacional», i dels migrants efectius que li romanien fidels a l'interior, on es qualificava els militants de l'ASO com de «traïdores al verdadero movimiento reivindicativo obrero y solo servidores del conglomerado CNS-Falange-Patronal-PSUC».¹²

L'ASO no va reeixir en la seva voluntat de consolidar-se, sobretot en coincidir amb el moment d'extensió de les Comissions Obreres (CCOO). Tanmateix va coincidir amb la crisi del seu nucli més actiu, el català, amb el trencament Pallach-Reventós del 1966. En conseqüència, bona part de la UGT-ASO es va integrar a la Unió Sindical Obrera (USO) el maig d'aquest any, i donà lloc a una USO-UGT de Catalunya,¹³ mentre la resta ho va fer a CCOO. Aquest canvi l'explicitarà el socialista alemany Rolf Reventlow en parlar d'una ASO morta, «sin parte de defunción», que volia ser substituïda per «un nuevo cuerpo unitario», l'USO.¹⁴ El fracàs en les eleccions de 1966 i el tancament de l'aparell de propaganda de l'ASO a Perpinyà a la primavera de 1968 farien la resta. Des del febrer de 1967 van publicar un butlletí ciclostilat de títol *USO-UGT Cataluña*, que tres mesos més tard ja era *USO (UGT de Cataluña)*, per acabar desapareixent definitivament l'acròstic ugetista el maig de 1969.

Finalment, s'havia posat punt final a la llarga lluita per les sigles del sindicat. Aquestes quedaven definitivament patrimonialitzades per la UGT psoista dependent de l'Executiva Nacional de Tolosa, però en una situació d'extrema feblesa. D'autèntica travessa del desert es poden qualificar aquests anys. Al llarg dels anys seixanta i fins el 1974-1975 aquesta UGT viurà un període molt difícil. Amb escassa afiliació i nul·la incidència social com a paràmetres: 29 afiliats el 1965, 79 dos anys més tard, 30 el 1969 i al voltant d'un centenar entre el 1971 i l'octubre del 1974. Una organització, d'altra banda, que malgrat les seves reduïdes dimensions no estarà exempta durant aquest període de greus problemes interns: des d'expulsions i desercions de màxims dirigents (permanents) a l'actuació de confidents i militants de dubtosa moralitat, al costat de fidels ugetistes que lluitaven per mantenir viva la mínima presència que tenia l'organització. Aquesta manifesta feblesa ha portat a nombrosos errors respecte a la seva presència o no a la Catalunya d'aquest període. Fins i tot, una obra tan valuosa com la de Sebastian Balfour arriba a negar-ne l'existència com a organització a Catalunya pel 1966.¹⁵

12. «Informe» de Ramos (Pedro Rueda) a Pascual Tomás, 31-I-1967, FLC 359-1.

13. «Significado de la unión USO-UGT de Cataluña», *USO-UGT Cataluña*, II-1967.

14. Carta de R. Porqueras, 1-VII-1967. Centre d'Història Contemporània de Catalunya, Fons Ramon Porqueras, retalls LXXXIV.

15. S. BALFOUR, *La Dictadura, los trabajadores y la ciudad*, València, Alfons el Magnànim, 1994, 104.

En altres casos s'afirmarà que la totalitat de la UGT va ingressar a l'USO i no va reparèixer fins a principis dels anys setanta, i en altres obres se'n concreta la refundació o reparició a Catalunya en l'any 1971.

La seva activitat es va limitar a una certa actuació al voltant de l'Associació d'Amics de les Nacions Unides, al manteniment de la correspondència amb l'Executiva Nacional de Tolosa i a l'edició, quan les circumstàncies ho permetien, d'algun butlletí. Les episòdiques commemoracions del 1r de Maig inclourien el quadre. Un grup de joves militants va intentar superar aquest estret marge d'actuació, en bolcar-se en una actuació a la fàbrica, però aquí la tradicional aversió ugetista a participar en les eleccions sindicals els barrà el pas a tenir una major incidència. No ha d'estranyar que el diagnòstic que va fer el gener de 1970 el permanent Jou Fonollà sobre la situació de l'organització fos de «delicat i empitjorat». En conseqüència, la UGT no estarà present a les fàbriques quan a principis dels anys setanta la conflictivitat laboral assoleixi unes altíssimes quotes. Els homes del sindicat es limitaran a enviar a Tolosa unes relacions, cada cop més àmplies, de conflictes i vagues en les quals no es tenia cap incidència. En un informe del secretari d'Organització del Comitè Provincial de Barcelona, datat l'abril del 1972,¹⁶ es reconeixia sense cap tipus d'embuts que «debemos reconocer en la mayor parte de los centros de trabajo, nuestros planteamientos no han sido jamás escuchados», i argumentava que la seva voluntat d'extensió es trobava amb la dificultat afegida d'anar acompanyats per l'etiqueta de «centralistes» i la d'estar «ancorats» en el passat.

El 1974 dos conflictes, el d'Elsa de Cornellà i Solvay a Martorell van donar ocasió al sindicat d'accentuar la seva capacitat d'actuació. A tots dos la UGT catalana els donà una atenció preferent, especialment en el darrer cas. La raó per la qual el sindicat esmerçà esforços en aquest conflicte del ram químic, no és una altra que la consideració que es donaven les condicions òptimes, a partir de les quals aconseguir un cert reconeixement per part dels treballadors: es tractava d'una filial d'una important empresa estrangera. És a dir, la UGT podia utilitzar els seus contactes internacionals per pressionar l'empresa matriu. Per al sindicat, una actuació d'aquest tipus havia de ser el model a partir del qual actuar i aconseguir resultats.

Nous impulsos i el ressorgiment de la UGT de Catalunya. De la vaga de la Hispano Olivetti a l'Assemblea de Terrassa i el desvetllament ugetista (1974-1977)

Després d'anys d'esterilitat, si no de crisi profunda, a partir de finals del 1974 el fosc horitzó que la UGT catalana havia tingut durant força temps es va començar a esvaïr. Els joves militants que havien protagonitzat una certa injecció de dinamisme i activisme des de l'inici de la dècada, els «passerells» que anomenava

16. 1-IV-1972, FLC 434-2.

Jou en els seus comunicats a Tolosa, es feren amb la direcció del sindicat en plena etapa final de la dictadura. La seva gosadia, que portava aparellada àmplies dosis d'inexperiència, els portà a intentar revitalitzar una organització que partia veritablement d'unes bases de creixement molt baixes. El conflicte de la Hispano Olivetti barcelonina i les seves conseqüències va ser el catalitzador d'aquesta important transformació, ja que durant el seu decurs l'estratègia impulsada per la UGT, per primer cop, va aconseguir un remarcable reconeixement per part dels treballadors. El mateix líder de CCOO, José Luis López Bulla, reconeix respecte a aquell conflicte, que tant va significar per a l'enlairament de l'ugetisme, que *«posiblemente se hubiera tenido que luchar de otra manera»*.¹⁷ Així, i no sense greus problemes interns, el sindicat anà recuperant —molt lentament— un cert protagonisme en la societat catalana després d'anys d'ostracisme. Va ser un canvi tan profund que es pot parlar fins i tot d'una veritable refundació de la UGT a Catalunya.

Les inquietuds que els joves ugetistes sentien respecte a la inactivitat de l'organització va trobar la seva expressió a partir de l'octubre de 1974, quan tot d'un plegat la situació va experimentar un capgirament. En aquesta data, i sense cap consulta prèvia a Tolosa, el grup més actiu de l'ugetisme català del moment va decidir constituir-se en direcció regional a partir de la creació d'un nou comitè, format per tres membres i poc abans de l'inici del conflicte de la Hispano Olivetti. Encara que Jou Fonollà era formalment el permanent, es va formar un nou Comitè Regional a partir d'una assemblea del ram metal·lúrgic, on formalment existia una federació regional des de novembre de l'any anterior. Els homes que el van formar foren: Luis Fuertes, treballador de la Hispano Olivetti, Camilo Rueda, treballador de Comesa (secció comercial de la mateixa empresa) i Eduardo Montesinos *Chuchas*, un nouvingut a Catalunya procedent de l'emigració alemanya a principis dels anys setanta, avalat per les organitzacions del partit i del sindicat en aquell país.

Els objectius immediats de la nova direcció passaven per assolir la xifra de 600 afiliats, sobretot a les empreses més importants del ram metal·lúrgic, i començar a estendre l'organització. Els primers àmbits de penetració havien de ser, al costat del metall, l'edificació i l'ensenyament. A principis de 1975 es va començar a estructurar el ram de l'edificació i en el mes de març ja estava constituïda la respectiva federació regional. La seva primera actuació foren les reunions que es mantingueren amb militants de CCOO a mitjan febrer per preparar una vaga en el sector per al 16 d'abril. El conflicte de l'edificació es va anar perllongant durant els mesos següents i els ugetistes seguiren en la seva voluntat d'utilitzar-lo com a plataforma per incidir en el ram. De totes maneres, malgrat algun judici agosarat sobre el tema, que parlava de paritat amb CCOO, el cert és que la mateixa documentació interna del sindicat parla sense embuts de jugar un paper completament marginal durant les vagues davant les CCOO, per reconèixer en el mes de setembre que no s'havia avançat ni en eficàcia, ni en

17. Entrevista a Josep Lluís López Bulla, 14-V-1998.

formació, ni en el proselitisme a la vegada que es continuava actuant amb una manca total de recursos econòmics.¹⁸

Però si a algun conflicte s'ha de fer esment, aquest és el de la Hispano Olivetti. En el seu decurs i per primer cop la UGT aconseguirà trencar l'estratègia basada en els jurats d'empresa, que es van veure desbordats per les assemblees de treballadors. Igualment fou la primera ocasió en què la UGT faria sentir la seva veu en una gran empresa del sector més important de l'economia catalana, el metal·lúrgic, per així poder actuar d'igual a igual davant les sempre hegemòniques CCOO. Tot i que la vaga acabà amb una forta repressió, representada per desenes d'acomiadats, molts d'ells ugetistes, el primer pas ja estava donat i un nou tipus d'estratègia que indubtablement beneficiava a la UGT estava en marxa, tal com es demostraria en altres conflictes posteriors.

A l'empresa el sindicat comptava amb un nucli inicial d'una quinzena d'afiliats,¹⁹ encara que fins aquell moment no havien estat gaire actius. Alguns, encara que tenien una militància força antiga, fins i tot desconeixien que treballaven al costat d'altres ugetistes, posant de manifest quin era el grau d'organització del sindicat fins aquell moment. A la fàbrica existia una secció de muntatge de peces on estaven confinats els treballadors que eren considerats per la direcció de l'empresa com els més conflictius, els quals s'intentava que tinguessin el mínim contacte amb la resta de la plantilla. Entre ells es trobaven els ugetistes Peláez i Luis Fuertes. L'estiu del 1974 davant la immediata negociació del nou conveni col·lectiu, a determinades seccions es van començar a realitzar reunions de cara a plantejar com s'havia d'encarar la negociació. Cinc treballadors de la secció de muntatge, Fuertes entre ells, realitzaren una enquesta entre la plantilla de la qual emanà, després de diverses assemblees, una plataforma que es volia que fos assumida pel jurat d'empresa, en aquell moment controlat tant per membres del vertical com de CCOO.

El contingut de la plataforma fugia del contingut polític habitual en les empreses del moment, i centrava les seves reivindicacions en aspectes exclusivament d'ordre intern de la fàbrica, és a dir, laborals. El document va tenir un gran ressò entre els treballadors, i quan el jurat d'empresa es va negar a assumir-lo, els seus membres foren escridassats en el decurs d'una assemblea. Tot seguit se'n sol·licità la dimissió, i es va escollir un nou comitè d'empresa format per quinze membres (del qual Luis Fuertes era l'únic que militava sindicalment) i un consell de fàbrica consultiu format per seixanta treballadors més. Paral·lelament, es va iniciar una vaga que va durar catorze dies, acompanyada d'assemblees diàries, manifestacions —que tingueren un ampli ressò ciutadà—, a la vegada que començaren a produir-se enfrontaments amb la policia. També, en ser l'empresa una multinacional, es van realitzar dos viatges a Itàlia per cercar suport mitjançant la celebració d'assemblees informatives i aturs d'una hora en

18. Acta de la reunió del Pleno de la Federación Regional de la Edificación, 20-IX-1975, FLC 436-6.

19. USO comptava amb quatre militants i CCOO amb deu. Sobre aquest emblemàtic conflicte veg. especialment FLC 434-3.

solidaritat.²⁰ L'actuació en aquest àmbit va donar resultats: s'aturà l'enviament de material a Barcelona per part de l'empresa matriu i es va aconseguir una important quantitat per a la caixa de solidaritat.

Del comitè s'escollí una comissió de quatre membres que s'entrevistaren amb els dirigents del sindicat vertical. D'aquestes entrevistes aviat s'arribà a la conclusió que era impossible aconseguir la dimissió del jurat d'empresa, ja que això significava qüestionar tot l'entramat legal del verticalisme. El que no era inviable, ja que la mateixa legislació ho reconeixia, era l'elecció d'una comissió que en condició d'«experts» podien estar presents en la negociació del futur conveni. Acceptat aquest punt i en una assemblea massiva tinguda a les portes de la fàbrica, el comitè aconsellà el retorn al treball. Això no evità que l'empresa apliqués mesures repressives sobre els dirigents del moviment. Hi hagueren diverses sancions d'un mes de treball i sou, i a Luis Fuertes li correspongueren dos. L'assemblea va respondre propugnant el treball a baix rendiment fins que tots els sancionats estiguessin reincorporats, així com reunir prou diners com per continuar pagant el salari als sancionats.

Poc després es produí la negociació amb la intervenció dels «experts», però el conveni aprovat a principis de desembre provocà el desencís entre els treballadors, i es tornà de nou a la vaga. L'empresa va respondre amb el *lock out*, la presència policial a les instal·lacions i l'acomiadament el 7 de febrer de 1975 de 53 treballadors. Una actuació que lògicament desballestava el moviment sindical a l'empresa.

Els advocats que es feren càrrec dels expedients dels acomiadats foren Albert Fina i Rudolf Guerra. Un total de 23 dels sancionats decidiren acceptar la indemnització oferta per l'empresa, set dels quals eren militants ugetistes (Luis Fuertes, M.ª José Echevarria, Rafael Cerro, Eleuterio Moreno, Paco Rubio...). Aquest acomiadament va permetre a Fuertes dedicar-se a temps complet a la reorganització del sindicat. De tota manera, el fet que militants de la UGT s'haguessin avingut a acceptar indemnitzacions en lloc d'arribar a judici, sense fer cas de certes pressions que arribaven de mitjans sindicals, va ser motiu de crítica, tant per a l'organització com per als mateixos acomiadats. En resposta, hagueren de fer pública una «Carta de los compañeros despedidos de la UGT Olivetti» en què es justificava la seva decisió, a partir de valorar el judici com a perdut per endavant.

La vaga, evidentment, es va perdre, però per a la UGT, i gràcies al protagonisme obtingut en el seu decurs, va servir d'inesperada plataforma de relançament, reflectida amb un increment notable de l'afiliació entre els treballadors de l'empresa. A partir d'aquest moment l'organització va començar a ser reconeguda i a ocupar un espai a altres centres de treball com Pegaso, La Maquinista, Mercedes,

20. L'estiu de l'any anterior s'havia realitzat a Torí una reunió amb representants sindicals italians, en la qual estigueren presents delegacions d'USO (vuit membres), CCOO (deu membres) i UGT (dos membres, entre ells Camilo Rueda). En aquesta trobada es posaren les bases per a una col·laboració en cas de conflicte laboral a Espanya. Entrevistes a Rafael Madueño, 12-V-1998, i Camilo Rueda, 7-X-1998.

Seat..., mentre que altres empreses en conflicte s'adreçaren al sindicat en sol·licitud de suport i assessorament.

El primer pas que es va donar després del conflicte de la Hispano Olivetti, va ser llogar un estatge a la ronda de Sant Pere barcelonina, concretament en el número 7, entresol. Per aquest fi, es van utilitzar els diners aconseguits mitjançant les indemnitzacions. Un paper clau en aquesta decisió la va tenir un home que havia de tenir un cert protagonisme en l'esdevenir de l'organització a partir d'aquell moment, l'advocat Carlos Obregón. Per iniciativa pròpia s'havia presentat a Luis Fuertes per oferir els seus serveis, sota l'argument que el seu pare havia estat un dels milers d'uguetistes afusellats pels franquistes, i que ell, en la seva memòria i malgrat deixar clar que no era socialista, volia col·laborar amb la UGT.²¹ Obregón va ser qui va localitzar l'estatge, va fer les gestions pertinents i va aportar 160.000 pessetes amb aquest objectiu. La resta, 300.000 pessetes, es van prorratejar entre tres dels acomiadats de l'Olivetti (Luis Fuertes, Maria José Echevarria i Paco Rubio). Obregón també es va encarregar de la part «acadèmica» de l'estatge, on es donaven els cursos de graduat escolar que camuflaven la seva veritable comesa, sota el nom d'«Institución de Enseñanza Comercial». Un cop posat en marxa el local, el mateix Obregón es va encarregar de prestar els primers serveis jurídics, al costat de Valenciano, procedent del sindicalisme vertical.

El moment que vivia l'organització llavors pot ser qualificat d'una activitat frenètica. Les tasques a realitzar eren ben àmplies, des del mateix bricolatge per condicionar el local a la confecció d'un primer fitxer d'afiliats, encara que es va haver d'esperar a mitjan any següent perquè comencés el repartiment de carnets entre els afiliats. També es començaven a articular petits grups a comarques i s'intentava incidir en els conflictes laborals del moment, en un context de conflictivitat creixent exemplificada pels casos d'Esesa, Harry Walker, La Maquinista, Fecea, Saimger i, especialment, Miniwat. Paral·lelament, s'incrementaven els cursos de formació que es donaven a l'Acadèmia. Fins aquell moment s'havien donat al domicili de Paco Parras i Anna Riera al carrer de Nàpols de Barcelona, a la vora de l'estació de Vilanova, i a un bar propietat de Daniel Bueso, cunyat de Valentín Antón, al carrer Weyler de Badalona. Tot aquest procés de refundació del sindicat s'hauria de fer en un context d'una notable migradesa econòmica. Segons el testimoni del secretari Luis Fuertes, l'únic ajut en aquest sentit que es va rebre va procedir del sindicat suec LO, el qual va quedar força disminuït en passar pel sedàs de l'Executiva Federal. Així, segons les mateixes fonts, «casi la totalidad de los aportes procedieron exclusivamente de la militancia generosa de numerosos ugetistas y los aportes de las cuotas de los afiliados», realitat aquesta

21. Una altra fita en l'evolució del sindicat en aquests moments i que va protagonitzar Obregón, va ser l'organització de la revetlla de Sant Joan de l'any 1975 en la seva segona residència al Vendrell, amb l'assistència d'un nombrós grup d'uguetistes i socialistes. Amb posterioritat, després d'una gestió bastant discutida sobre diversos àmbits en la creació dels serveis jurídics del sindicat, es va apartar de l'organització i va tenir una evolució política ben allunyada de la portada a terme durant aquest període. Malgrat aquests fets, Luis Fuertes qualifica la seva conducta respecte al sindicat com d'exemplar.

que contrastava amb informacions mal intencionades que informaven a primera pàgina de la premsa, com *Tele-Expres*, que la UGT catalana havia rebut 500 milions de pessetes procedents de la CIA.²²

Un dels nuclis més significatius que es va constituir en aquell moment va ser el de SEAT. El seu motor va ser l'advocat José Luis Fernández Casado, al costat de militants com Rafael Pascual, Antonio Tudela, Carlos Cigarran, Folch, Antonio Guevara i Antonio Puerta. També avançava la lenta constitució de federacions regionals d'indústria. La química es va formar el 14 de març en un acte tingut a l'Acadèmia i en què participaren setze militants. En l'acta que es va redactar, només tres dels presents gosaren donar el seu nom real. Es va escollir una primera i breu direcció encapçalada com a secretari per José Luis Rodríguez Marín, comercial d'uns laboratoris farmacèutics. Rodríguez era un jove de Salamanca que només portava tres mesos vivint a Barcelona, on s'havia desplaçat per a apropar-se a la «mística» que tenia llavors la capital catalana com a capdavantera en la lluita contra el règim.²³ El creixement de la federació va ser molt lent: el juny del 1977 només agrupava a 136 afiliats. No va ser fins l'estiu d'aquell any quan es va fer el salt quantitatiu, i quatre mesos després enquadrava a 15 sindicats locals i 25.000 afiliats. És un bon exemple del procés que va viure la UGT catalana en aquell moment.

Pel que fa a les relacions que es mantenien amb les altres forces sindicals durant aquest període, es pot afirmar que són quasi inexistent, sense l'adverbi pel que fa a CCOO. Des d'aquest sindicat, s'afirma, en recordar aquells moments, l'escassa presència de la UGT a les fàbriques, davant una USO, que si més no, era «visible» en força llocs de treball i amb dirigents amb els quals es mantenen relacions fluides, i fins i tot amigables. L'USO davant la UGT mantenia una actitud bipolar. D'una banda, considerava que els ugetistes estaven ancorats en el passat i no eren capaços d'entendre la dimensió de les lluites socials en aquell moment històric, d'aquí el seu rebuig a l'«entrisme»; però, de l'altra, valoraven la capacitat d'atracció d'unes sigles amb indubtable pes històric, per la qual cosa eren conscients que el moment en què es produís una obertura sindical, la UGT ressorgiria. En conseqüència, creien que tot apropament i intent de renovació de la UGT s'havia de fer abans que arribés aquest moment, abans d'un inevitable creixement ugetista que invalidaria la superioritat quantitativa i de quadres que tenia llavors l'USO. Sobre el tema, USO va fer públic un manifest el març de 1975, on sota el títol de «Declaración de la USO sobre sus relaciones con la UGT»,²⁴ nega qualsevol versemblança als rumors sobre una possible fusió entre ambdues sindicals, en argumentar-se com a obstacle l'estreta dependència ugetista respecte del PSOE en l'àmbit ideològic, econòmic i de quadres, així com la feble presència del sindicat a les fàbriques. D'altra banda, des de l'USO no s'havia oblidat que el principal obstacle que havia trobat en el decurs dels darrers anys per aconseguir el reconeixement internacional com a sindicat, havia estat

22. CEDESC, núm. 1, 1995.

23. Entrevista a J. L. Rodríguez, 21-IV-1998.

24. *Catalunya Obrera-USO*, V-1975.

precisament una UGT, sempre disposada a defensar la seva preeminència en els organismes internacionals pel que fa a la representativitat del sindicalisme hispà d'arrel socialista.

Tot aquest procés va anar acompanyat el 1975 per la celebració d'eleccions sindicals. La UGT va continuar fidel al seu discurs habitual de condemnar tota implicació electoral, malgrat que a hores d'ara l'«entrisme» ja havia donat prou resultats per a la classe treballadora. Així no és gens estrany que Jou Fonollà empri el llenguatge «oficial» del sindicat davant la convocatòria, en parlar d'«amalgama fascisto-comunista del CNS i CCOO» i afirmar també que el «carrillismo contrarevolucionario» dóna suport al règim franquista.²⁵ Però en el fons, tota aquesta retòrica no fa res més, en el seu resistencialisme, que reflectir el fracàs d'un abstencionisme que havia condemnat i condemnava l'uetisme a una situació d'aïllament que implicava la pèrdua de la batalla quantitativa a curt termini. Aquesta tàctica ugetista era explicitada en l'òrgan *Unión* de setembre de l'any anterior, on es qualificaven les eleccions de «pantomima» i es propugnava l'habitual boicot, a la vegada, i de forma prou agosarada s'afirmava que «los hechos nos han dado la razón». Tot aquest rebuig ugetista a la participació, i a l'«entrisme» que se'n derivava, anava acompanyat de la tradicional exposició dels seus plantejaments sobre el tema. Uns plantejaments que fins el conflicte de l'Hispano Olivetti havien donat uns resultats ben magres. Tal com explicitava l'òrgan regional del juliol de 1975, la tàctica del sindicat ara es basava en els anomenats Comitès Obrers de Fàbriques.²⁶ Aquests instruments havien de permetre superar el verticalisme, respecte del qual ja s'assenyalava que l'objectiu final n'havia de ser el desmantellament. És a dir, es tractava de repetir el model aplicat a la Hispano, amb la formació de comitès a partir d'assemblees que actuessin al marge dels jurats d'empresa i els enllaços sindicals. Aquest havia de ser el camí —segons l'òptica ugetista— per aconseguir mobilitzar els treballadors i desbordar la preponderància exercida per CCOO. Tal com sintetitzava un ugetista, treballador de la Hispano Olivetti, davant les eleccions sindicals:

*«(...) la UGT propugna el vacío y el boicot a la participación dentro de esa institución y como estrategia y alternativa la UGT propugna las asambleas de fábrica, los Comités de empresa, que sea realmente el órgano unitario dentro de la empresa (...), autónomo, que no dependa de ninguna organización en específico (...). Entonces que este organismo sea para y por los trabajadores y controlado por ellos. Este comité de empresa, en cierta forma y a ser posible, ha de ser elegido en asamblea y que los cargos estén siempre a merced de la asamblea».*²⁷

25. «Informe» de Jou Fonollà sobre les eleccions sindicals, s/d (1975), FLC 434-3.

26. L'exemplar d'*Unión* corresponent al novembre de 1975 n'explicita les característiques i el funcionament.

27. *L'Opinió Socialista*, núm. 1, 1-1976.

De totes maneres, les Candidatures Unitàries i Democràtiques (CUD) impulsades per CCOO, i USO en algunes empreses, més un ampli ventall de sectors obrers d'oposició, aconseguiren uns excel·lents resultats. Els ugetistes veieren de nou sobrepassada la seva tàctica abstencionista. Fuertes, amb posterioritat, va reconèixer el resistencialisme de la seva opció: *«En aquellos tiempos luchar contra la participación en las elecciones del sindicato vertical fascista podía considerarse un mero gesto testimonial. Casi todos participaban»*.²⁸ En algunes empreses, com per exemple la Seat, el seu desencís anà acompanyat de denúncies en el sentit que la seva propaganda havia estat obstaculitzada, mentre que la de les CUD havia comptat amb totes les facilitats per part de les instàncies governamentals, malgrat conèixer que estaven impulsades pels comunistes.²⁹

Els resultats foren tan aclaparadors en algunes zones, com el Baix Llobregat, que fins i tot es podia parlar d'enfonsament del verticalisme, la qual cosa va portar a la temptació de fer evolucionar el decadent verticalisme cap a una opció tipus «intersindical portuguesa». Balfour xifra la participació en un 95%, i dóna la victòria per a les CUD a 27 de les 30 empreses més importants de Barcelona, per afirmar sobre la qüestió: *«De hecho, se puede afirmar que la campaña electoral de 1975 representó el punto culminante de unidad en el movimiento obrero tanto durante la Dictadura como después»*.³⁰ Era la culminació de l'«entrisme» i la millor demostració que el sindicalisme històric representat per la UGT i la CNT havia equivocat el camí. Només l'abril de 1976 es pot parlar d'un mínim canvi d'actitud de la UGT, no en l'enfocament però si més no en to del discurs, en parlar en el seu *Boletín*, en la secció *Cataluña en lucha*, d'intentar *«no desmerecer el trabajo que llevan a cabo los compañeros dentro del sindicato oficial»*, encara que se seguien defensant les assemblees, la ruptura sindical i denunciant l'«oportunisme» de determinades tàctiques, s'era capaç d'afegir un reconeixement als demòcrates que realitzaven una tasca sindical dins del vertical que mai no havia estat present amb anterioritat en el discurs ugetista.

Si aquesta va ser la darrera convocatòria electoral impulsada pel sindicalisme vertical, bo serà intentar fer un balanç del que havien estat tants anys de rebuig a l'«entrisme» per part de la UGT. Des dels rengles del sindicat s'era conscient que el seu model basat en els comitès de fàbrica només era efectiu quan els formats per jurats i enllaços no eren representatius i així se'ls podia desbordar mitjançant la celebració d'assemblees. Uns comitès de fàbrica que eren entesos com instruments de lluita contra el capital, la dictadura i la CNS. És a dir, es tractava d'un instrument no només enfocat a la lluita en les fàbriques, sinó que anava també enfocat a esdevenir un instrument de mobilització global —també de caire polític— contra el règim, la qual cosa, òbviament, condemnava a la tàctica propugnada per la UGT a la clandestinitat. Fer el contrari significava pels ugetistes contemporitzar en les lluites, haver de comptabilitzar legalitat i il·legalitat, a la vegada que hi havia una oposició total al que s'anomenava «corporativització»

28. CEDESC, núm. 1, 1995.

29. UGT. *Boletín de la Unión General de Trabajadores*. Seat, II-1977.

30. BALFOUR, *La Dictadura...*, 228.

de les lluites, en centrar-se aquestes tot sovint només en el marc de la fàbrica. En conseqüència, una estratègia plantejada des d'aquests paràmetres, esdevenia una forma d'organització «no competitiva per actuar sota una Dictadura» tal com reconeixerà amb posterioritat José Valentín Antón.³¹ Aquest posicionament implicava la pèrdua forçosa de la batalla quantitativa en el món sindical. Nicolás Redondo afirma que es tractava d'una tàctica «menos rentable a corto plazo»,³² ja que altres forces que combinaven la legalitat i la il·legalitat, com CCOO, aconseguiren indubtables beneficis, des del coneixement dels seus líders a l'assentament de l'organització entre els treballadors. Davant aquesta situació, els objectius de la UGT s'havien d'orientar a mig o llarg termini, i s'havien de conformar a mantenir una mínima estructura de quadres, per quan arribés el moment de fer valer la memòria històrica de l'uetisme i el projecte sindical per ells patrocinat. En el context de les primeres eleccions sindicals democràtiques, realitzades el 1979 i guanyades per CCOO, el llavors secretari general confederal Nicolás Redondo va ser preguntat per una publicació afí perquè fes una valoració positiva o negativa sobre «esta política nuestra de no entrismo en la estructura del sindicato pasivista» i la seva resposta, que pot servir de colofó a aquesta anàlisi, va ser:

«Bien yo creo que no se puede decir nunca que las cosas son totalmente negativas o totalmente positivas. Pienso que la política que llevaron adelante otras centrales sindicales, en concreto la otra central bien implantada en nuestro país, Comisiones Obreras, fue una política que a ellos les resultó positiva (...). Pero la política que ha llevado UGT, (...), fue también positiva para la UGT (...). En primer lugar porque permitió organizar desde antes de la caída del franquismo una estructura sindical marginal a la estructura sindical oficial, (...) que a pesar de no contar con los medios necesarios se ha demostrado lo suficientemente eficaz como para constituirse en la otra gran Central Sindical por su implantación en la clase trabajadora española.»

En la mateixa entrevista afegia a continuació un altre factor que reforçava la validesa de la tesi defensada per la UGT, «que nosotros teníamos razón» dirà. Es refereix a la diferent previsió que van fer els uns i els altres respecte a l'evolució del món sindical en produir-se la desaparició del franquisme. Des de l'uetisme es qualificava de «sillonismo» la voluntat de CCOO de transformar el vell aparell del verticalisme en un nou sindicat unitari. No cal dir que aquesta opció va ser rebutjada des de bon principi des dels rengles uetistes, i a partir de la possibilitat de poder celebrar el seu XXX Congrés el mateix 1976 es va potenciar tant la seva pròpia opció sindical com el procés de liquidació del pretès caire unitari d'altres projectes.

En aquest context de les darreres eleccions del verticalisme, es va produir un fet que va marcar la vida de l'organització en aquest període de transició.

31. Entrevista a J. Valentín Antón, 15-VII-1999.

32. «Entrevista a Nicolás Redondo», *Leviatán*, 1r trimestre 1979.

La nit del 30 d'abril un policia de paisà, que es trobava fent una consumició en un bar, va intentar detenir un escamot d'uetistes que repartien propaganda sobre el 1r de Maig a Santa Coloma de Gramenet. Com a conseqüència d'aquest fet, el membre del Comitè Regional Camilo Rueda va rebre dos impactes de bala a l'abdomen que li causaren ferides d'extrema gravetat. Traslladat a l'Hospital de Sant Pau, va ser immediatament intervingut durant quatre hores. Després d'un llarg procés mèdic i quatre operacions més, va sortir de l'hospital el 25 de setembre. Inicialment la seva situació a l'hospital va ser la de detingut, amb dos membres de la policia armada a la porta de l'habitació i inclús amb incomunicació durant els primers dies. Aquesta vigilància no va ser obstacle perquè la plana major del socialisme espanyol del moment el visités, això sí, amb el tebi camuflatge d'una bata blanca que va conferir a Felipe González, llavors *Isidoro*, Enrique Múgica, Luis Yáñez, Nicolás Redondo i Guillermo Galeote un cert aire doctoral. A partir d'aquest moment, Rueda es va convertir en un referent per a una organització no mancada d'història, però sí de presència i de tradició recent en la societat catalana. Així, la seva fotografia va ser reproduïda repetidament en l'òrgan del sindicat, a la vegada que s'informava del seu lent procés de recuperació.

Després d'aquest fet, la direcció regional va quedar reduïda a Fuertes i Montesinos, encara que ben aviat i com a ressò del procés de creixement que estava experimentant l'organització se'n va escollir una de nova, molt més àmplia. Aquest nou Comitè Regional es va constituir en el mes de juliol de 1975, quan es comptava amb uns 180 afiliats. El nou Comitè estava format per Gregorio Ríquez com a secretari d'organització, Damián Joya com a secretari de federacions d'indústria, Victoriano Sánchez *Wilson* com a secretari de premsa, Maria José Echevarria com a tesorera, Paco Rubio com a secretari de propaganda, Luis Fuertes com a secretari de formació i Camilo Rueda com a vocal. Aquesta darrera designació de caire completament honorífic, ja que llavors es trobava en plena convalescència de les seves ferides. De tots ells, només el manobre Joya i el ferroviari Sánchez no treballaven o havien treballat a la Hispano Olivetti. De forma quasi paral·lela, en el mes d'agost, José Valentín Antón va ser nomenat coordinador sindical i va esdevenir el primer alliberat de l'organització. El nomenament va ser iniciativa de mitja dotzena de militants amb la intenció d'aprofitar les qualitats de Valentín com a organitzador en un moment clau com aquell. L'argument emprat per convèncer-lo va ser argumentar que com a alliberat tindria més temps per avançar en els seus estudis de graduat social. A canvi aquest grup de militants es comprometeren a sufragar-li parcialment el sou que cobrava a la seva antiga empresa. De fet, Valentín només va cobrar l'assignació durant tres o quatre mesos, i malgrat no deixar de dedicar-se a les seves tasques d'organització sindical, va quedar en una situació econòmica compromesa fins que a l'abril de l'any següent va accedir a un càrrec de responsabilitat en l'àmbit confederal.³³

33. Entrevistes a Paco Parras, 5-V-1998, i J. Valentín Antón, 15-VII-1999.

Aquesta nova direcció es marcava com a objectius immediats créixer en els àmbits del transport, RENFE, alimentació, banca, química, tèxtil i comunicacions, així com reforçar l'assessoria jurídica. En el ram bancari no es tenia la federació constituïda però es comptava amb un nucli de cinc militants a partir dels quals afrontar la indiscutida supremacia d'USO en el sector. Tots ells formaven part dels comitès d'empresa dels respectius centres de treball. El setembre de 1975 van començar els cursets en aquest sector, amb un primer en quatre sessions per a un total de tretze simpatitzants. Un cop finalitzat el curset es va formalitzar la creació de la federació regional en aquest àmbit. Tota aquesta activitat abocava els dirigents del sindicat a l'optimisme, després d'haver tingut en el passat recent períodes de llarga inactivitat. En un *Informe a la Comisión Ejecutiva* d'aquestes dates se'n feia referència al creixement que s'experimentava, malgrat els intents d'altres forces de *«minimizarla y despreiciarla [a la UGT]»*.³⁴ La UGT es volia fer valer a partir de tres premisses: l'innegable pes històric de les seves sigles, el pregonat reconeixement internacional guanyat durant el llarg exili i, en tercer lloc, una pregonada «essència revolucionària»³⁵ que s'assegurava atresorar, con-substancial al moment de radicalització polític que es vivia. En tots els actes que de manera profusa es començava a participar en aquells moments, al costat d'una certa presència en la premsa diària, es posa de manifest un alt grau de radicalització en el llenguatge emprat, propi del context polític i social en què es vivia, i que també emanava del Programa Mínim que tenia vigent en aquell moment la UGT d'Espanya.

En aquest sentit, era habitual que el discurs del sindicat assenyalés com a objectiu *«la abolición de la propiedad privada, la abolición de las clases, la transformación de la sociedad capitalista en sociedad socialista»*.³⁶ Luis Rubio i Josep M. Triginer a les pàgines del *Mundo Diario* el 15 de febrer de 1976 presentaven la seva opció política amb argumentacions d'aquest caire, al costat de la defensa del dret a l'autodeterminació dels pobles que formaven l'Estat espanyol. Per afegir més endavant: *«una vez conseguido el poder político, y por una estricta vía democrática, no está dispuesto [el PSOE] a dejar intactos los mecanismos económicos capitalistas ni a convertirse en un buen administrador de la sociedad neocapitalista. Su objetivo es, pues, llegar a una sociedad plenamente socialista.»* Aquest radicalisme és ben palès, per exemple, en el primer exemplar dels *Cuadernos de Iniciación Sindical* que es va començar a publicar el març de 1976. Sota el títol de *La sociedad capitalista y el sindicalismo* es feia tot un recull de principis marxistes clàssics en explicitar-se el funcionament de la societat capitalista: explotació de l'home per l'home, mode de producció, forces productives, plusvàlua...; per arribar-se a la conclusió que els interessos d'explotadors i explotats —burguesia i proletariat— esdevenien *«antagónicos, incompatibles, irreconciliables»*. Així el proletariat, amb el suport dels sindicats

34. S/d (1975), FLC 436-5.

35. Entre d'altres, veg. «Razones de ser de la UGT», *Unión*, XI-1975.

36. *L'Opinió Socialista*, núm. 1, I-1976.

com a element conscienciador, havia d'emancipar-se d'aquesta explotació fins aconseguir una societat sense classes.

En el mateix en què es va constituir el nou Comitè Regional, el sindicat també va reaparèixer a Tarragona, concretament, l'octubre de 1975.³⁷ Sota la direcció de Josep Sánchez Cervelló i amb la Universitat Laboral com a nucli. Fruit d'aquesta col·laboració van ser les primeres *pintades* que amb els eslògans «UGT Sindicato Obrero», «UGT por la libertad sindical» y «Derecho a la huelga UGT» aparegueren per la ciutat i de les quals es conserva testimoni fotogràfic.³⁸ A finals d'any ja s'arribava a la quinzena de militants, tots ubicats encara en l'esmentat nucli universitari. Poc després dos militants van ser detinguts, acusats de distribució de propaganda il·legal, encara que van ser posats en llibertat a les poques hores.

Des de finals de 1975, també es va accentuar la tasca de la secretaria de formació, amb una ampliació molt notable del nombre de cursets que s'impartien,³⁹ al marge dels que cada dijous a quarts de vuit tenien lloc a l'Acadèmia. Els continguts feien referència a aspectes de caire sindical, de dret laboral i d'introducció a l'economia. El seu objectiu era doble: d'una banda, potenciar la formació dels militants en un moment clau de creixement i, de l'altra, mantenir l'«esperit revolucionari» del sindicat, tal com es deia en un informe del comitè català a la direcció central. Paral·lelament a aquesta accentuació de l'activitat de formació i de proselitisme, l'àmbit d'actuació del sindicat es va anar estenent lentament des dels seus reduïts marcs tradicionals d'actuació. Es van realitzar xerrades a diverses poblacions, com per exemple Badalona, Santa Coloma de Gramenet, per a deu simpatitzants, i Sabadell, on es portaren a terme unes xerrades més àmplies sobre marxisme i un curset sindical. Aquests cursets anaven acompanyats d'un procés de captació individualitzada de militants, a partir de xerrades més reduïdes, que es donaven al domicili d'una militant a la part alta del carrer Balma. Els interlocutors habituals en aquests actes eren José Valentín Antón i Josep M.ª Triginer. Un cop manifestada la voluntat del simpatitzant de passar a la militància, aquest era sotmès a un «examen» per a valorar la seva idoneïtat. L'objectiu que tenia en aquells moments la direcció regional era el d'aconseguir la xifra de 600 afiliats en les deu ciutats amb més població del país, sobretot a les empreses més importants, dels qual s'esperava que 300 provinguessin del metall. En aquests moments, a principis de 1976, es comptava amb federació d'indústria constituïda en els sectors del metall, transport, edificació i banca. En aquest moment també trobem els primers intents de formació de seccions comarcals i locals, com a colofó de la voluntat d'extensió territorial que tímidament ja palesava el sindicat.

Si és prou evident que el sindicat estava immers en un indubtable procés de reconstrucció, la FC PSOE també avançava en aquest sentit, amb una inestimable participació de militants ugetistes. És cert que la federació havia estat

37. Pedro HERAS, *La oposición al Franquismo en las comarcas de Tarragona (1939-1977)*, Tarragona, 1991, 186-188.

38. HERAS, *La oposición...*, 187.

39. «Informe de actividades de la Federación Catalana de la UGT», 28-X-1975, FLC 434-4.

reconstituïda el 1966, però la seva activitat havia anat ben parella a la de la UGT: una escassa militància i una molt feble incidència social. Un primer pas en aquest sentit va ser dotar l'organització de carnets, fet que ens permetrà apreciar l'estret lligam entre ambdues organitzacions, partit i sindicat. Per aquest efecte Josep M. Triginer i Luis Rubio es traslladaren a Perpinyà per a recollir-los. Es va decidir deixar els cent primers sense repartir, com a senyal de respecte als vells lluitadors antifranquistes.⁴⁰ El número 101, el primer en realitat a repartir-se, va ser per a Camilo Rueda, com a homenatge a l'autèntic calvari en forma d'operacions que acabava de patir. A continuació un rosari d'uetistes, i òbviament també socialistes. En primer lloc, és a dir, els carnets 102, 103 i 104, correspondrien als permanents que va tenir el sindicat durant els anys seixanta i principis dels setanta: Ramón Gutiérrez *Salvador*, Pedro Rueda *Ramos* i Joaquim Jou Fonollà *Roque*. A continuació, vindrien, sempre entre la primera vintena de carnets, Josep M. Triginer, Valentín Antón, Victoriano Sánchez *Wilson*, Paco Parras, Damian Joya, Rosa Barenys, M. Rosa Arteman, José Veliz, Luis Fuertes, Eduardo Montesinos i Anna Riera. I si seguim en la lectura de la relació de militants, una mica més endavant es continuen igualment trobant homes d'estreta relació amb l'uetisme del període com Rafael Ballesteros, Antoni Santiburcio, Luis García, Eduard Duran, Luis Rubio, Carlos Obregón i Francisco Rubio, aquest darrer amb el número 53 de la FC del PSOE. La imbricació és més que evident. L'estret lligam ideològic entre partit i sindicat la fa natural. L'escassetat de forces en què es movia el socialisme representat a Catalunya per les sigles del PSOE i UGT la feia forçada. En aquest sentit, a la darrerria de 1975 es va produir una reunió de la plana major del socialisme psoista català per clarificar i decidir qui havia de «fer partit» i qui «fer sindicat» a partir d'aquell moment. Els encarregats de tirar endavant la primera opció foren Josep Ma Triginer, Francesc Ramos, Paco Parras, Jou Fonollà, Luis Rubio i José González Navas. Del sindicat van quedar encarregats els homes que ja ho estaven fent des de feia mesos, Luis Fuertes, José Valentín Antón, Francisco Rubio i Camilo Rueda.

Com a clar exponent del nou clima polític que es començava a viure després de la mort del dictador, la UGT tenia programat el 30 de desembre, a la seu dels Amics de les Nacions Unides, una conferència a càrrec de Joaquim Jou, amb el títol d'«Els Drets Humans en el context del socialisme històric». En realitat es tractava d'una presentació oficiosa del socialisme PSOE-UGT davant dels mitjans de comunicació. Així va ser entesa per l'autoritat governativa que va prohibir l'acte. En el mes de gener es va aconseguir el pertinent permís per a un de nou. Van intervenir-hi Francesc Ramos, Josep M. Triginer i el mateix Jou. En el seu decurs, es va posar especial èmfasi en el caire de tolerància que tenien les organitzacions socialistes, el suport internacional amb el qual es comptava, i el fet de no ser necessari militar en el partit per a formar part de la UGT. Es va insistir en la tradicional oposició del sindicat a participar en les institucions emanades del verticalisme, encara que en aquesta ocasió —eren els moments

40. He tingut accés a aquesta relació de carnets i afiliats socialistes gràcies a l'amabilitat de Luis Rubio.

en què l'opció d'una central sindical unitària estava vigent— es va assenyalar que aquest posicionament es podia revisar si la CNS acabava esdevenint un sindicat de classe.⁴¹

En la mateixa línia, a principis d'abril Luis Fuertes i José Valentín Antón van intervenir en el cicle de conferències «Terceres vies sindicals. Present i futur del sindicalisme a Catalunya» que sota l'organització d'ESADE va tenir lloc en el Fòrum Vergès. En el decurs de les seves intervencions, sota el títol de «Sindicalisme en llibertat», presentaren tant el programa del PSOE com el de la UGT. Valentín va fer una clara exposició de quins eren els trets cabdals del programa ugetista del moment, a partir de la consideració que *«el Sindicalismo de clase debe luchar por una sociedad donde desaparezcan las clases y la explotación del hombre por otro hombre; donde defender, por tanto, la socialización de los medios de producción»*.⁴² També el sindicat va prendre posició respecte a les relacions partit-sindicat i la qüestió nacional. Sobre el primer dels aspectes propugnaren l'autonomia sindical i explicitaren la voluntat d'aconseguir en el proper congrés confederal invertir el tradicional sentit de la «corretja de transmissió». Pel que fa a la qüestió nacional, es va deixar ben clar que *«la clase obrera debe asumir los planteamientos que se derivan de las realidades nacionales y regionales diferenciadas que existen dentro del Estado español»*, amb la defensa del dret a l'autodeterminació i d'un sistema federal, sota la premissa que *«antes que nada, uno es explotador o explotado. Tan capitalista es el que percibe plusvalías en Andalucía, en Madrid como en Catalunya»*. També es va aprofitar la plataforma per fer una declaració de voluntat unitària, que segons Valentín havia de passar per tres premisses: la unitat d'acció, la coordinació organitzativa i finalment la unitat. Era una declaració en l'àmbit únicament i exclusivament formal. La UGT a hores d'ara ja havia fet una ferma aposta en sentit contrari. En el decurs de jornades successives, també van participar en aquest fòrum CCOO, USO i la Solidaritat d'Obrers Cristians de Catalunya (SOCC). El líder de CCOO, Josep Lluís López Bulla, no va poder intervenir perquè estava vedat pel governador civil Sánchez Terán, però va ser en aquest cicle de conferències quan es van conèixer personalment els líders de CCOO i els d'UGT. Malgrat les mútues bones intencions expressades, en forma d'una propera trobada, aquesta no es va produir. L'acte va servir d'impuls perquè durant les setmanes següents es realitzessin actes semilegals de presentació del sindicat, tant a poblacions com a empreses.

L'actuació dels ugetistes en aquests moments també es va enfocar en la presa de contacte amb formacions polítiques del mateix espectre ideològic que poguessin optar per la UGT com a referent sindical. Per exemple, l'*Informe sobre actividades del mes de diciembre*⁴³ explicita converses amb el POUM, partidari de reconstruir les centrals sindicals històriques, el Reagrupament Socialista de Pallach, del que es diu que volen ingressar en bon nombre a la UGT, i el SOCC

41. *Diario de Barcelona*, 4-I-1976.

42. *Mundo Diario, La Vanguardia*, 6-IV-1976.

43. 8-I-1976, FLC 434-3.

amb el qual es planteja una possible aliança. Tota una activitat organitzativa que anava acompanyada d'àmplies mobilitzacions socials, tant de caire laboral (vagues al Baix Llobregat), polítiques (lluita per amnistia) i veïnals. És el moment de la vaga general a Sabadell, la darrera setmana de febrer. En aquesta ciutat la UGT encara no hi havia realitzat cap progrés aleshores i no comptava amb cap afiliat, a part d'un nouvingut a la ciutat com José González Navas. Ell va ser l'encarregat d'iniciar les tasques de proselitisme a la capital vallesana, amb l'ajut de l'estudiant barceloní Gil Leiva. Aviat es va aconseguir el primer militant sabadellenc, Juan Sánchez, un obrer que aviat va esdevenir el primer secretari de la federació local del sindicat.

Malgrat que la tasca de reconstrucció havia d'ocupar sobre manera els esforços del ugetistes, al febrer hi va haver un conflicte intern que va provocar la dissolució expeditiva del comitè de la federació metal·lúrgica.⁴⁴ L'afer es va tancar amb una dimissió i l'expulsió de dos militants, Santiburcio i l'antic membre de la direcció regional Eduardo Montesinos. Se'ls va acusar de posicions contràries a la UGT, de difamació del comitè regional, d'atribuir-se funcions que no tenien en convocar reunions amb antics ugetistes que militaven a l'Organització Revolucionària de Treballadors (ORT) i CCOO, de boicotejar la direcció regional en rebre visites de delegacions estrangeres i, a més a més, d'*agresividad, hostigamiento y oposición sistemática al comitè regional*. De fet, es tractava d'un intent de Montesinos, que havia quedat al marge de la nova direcció i no era partidari de dissociar partit i sindicat, de capgirar la situació amb el suport de la seva federació d'indústria. Era una nota discordant en el projecte de sindicat que s'estava portant a terme. Per a reconduir la situació, la direcció regional va fer una «Circular confidencial del Comité Ejecutivo de la UGT de Catalunya» el primer de febrer de 1976 on es reflectia la dissolució del comitè del metall. Per donar solució al conflicte es va convocar una assemblea el dia 19 en la qual es ratificaren les sancions i, en absència de Montesinos i Santiburcio, es va escollir una nova direcció fidel a l'executiva. Poc després un Montesinos, ja expulsat, va impulsar un full volander signat per la Lliga Comunista Revolucionària (LCR) en la qual s'afirmava que la UGT no tenia cap futur. La ràpida reacció de la direcció regional i les dures mesures disciplinàries aplicades, cal entendre-les per la voluntat de la direcció regional de no perdre el control de la federació d'indústria en la qual han centrat les seves esperances de creixement, encara que a hores d'ara encara ni tan sols s'havia assolit la xifra de 300 afiliats proposats l'any anterior. CCOO tenia unes bases de partida molt sòlides en el sector, i en el mateix espectre sindical la USO feia temps que havia aconseguit una penetració important, gràcies en part a gaudir des de feia uns anys del favor de la FITIM pel que fa a recursos econòmics, davant dels qui la UGT havia quedat al marge. Una situació que encara es perpetuava aleshores, tal com es va reflectir arran de la visita a Barcelona d'un dirigent de l'esmentada federació internacional el febrer de 1976, i en el

44. Veg. FLC 449-6 i 434-3.

decurs de la qual va tornar a deixar de banda els homes de la UGT, en entrevistar-se només amb els dirigents de l'USO.

Tot i aquests atzucacs, el mes de febrer va continuar essent d'una gran activitat des del punt de vista organitzatiu. El dia 11 es reuniren els químics, el 12 els de la funció pública, el 13 l'ensenyament i l'edificació, el 16 el tèxtil, el 17 l'alimentació i poc després els transports. Les primeres seccions locals i comarcals eren una realitat i la direcció regional es mostrava complaguda amb l'evolució organitzativa fins el moment, tal com ho reflectia en un informe confidencial elaborat en aquell mateix febrer de 1976. En ell es feia balanç i anàlisi de la situació, i s'afirmava que els sindicats comunistes s'estavén ensorrant i que l'estratègia de la UGT s'havia imposat en la totalitat de lluites de la tardor-hivern passat.⁴⁵ Però la conflictivitat sociolaboral no era cosa només del passat 1975, sinó que en aquest 1976 no feia res més que accentuar-se: La Maquinista, Correus, Pegaso, banca, Macosa... Tota una sèrie de conflictes en els quals ja es pot apreciar una major incidència de la UGT. En alguns casos es podrà incidir com a organització, en disposar dels primers nuclis organitzats a les empreses, o bé, si més no, per disposar d'un aparell d'«agi-prop» en molt millors condicions que en períodes anteriors i que és posat al servei dels treballadors en lluita. Això es reflectirà en un increment espectacular en la capacitat del sindicat d'editar fulls volants, que a partir d'aquests moments proliferaran, independentment del ram. Una propaganda que ara anava sempre signada per l'acròstic del sindicat, la qual cosa no havia estat sempre habitual no gaire temps enrere, quan es preferia dissimular l'actuació ugetista a la vora d'algun conflicte. D'aquestes dates tenim el primer full volander de la UGT a Tarragona des de la postguerra i en el qual és innegable el to rupturista i de defensa de les llibertats, a la vegada que es critica la «faz represiva del gobierno de la monarquía».⁴⁶

Un altre objectiu que es plantejava el Comitè Regional des de principis de 1976, era la possibilitat de realitzar un congrés en el mes d'abril. El 16 de gener s'havia de realitzar una assemblea per poder escollir els compromissaris i perquè la direcció donés les directrius mitjançant les quals elaborar les tres ponències: política, unitat i pràctica sindical. *L'Opinió Socialista* del mateix mes informava d'aquesta assemblea, i concretava la presència de compromissaris de la FC PSOE i de la Federació Socialista Catalana (FSC), del POUM, i del Reagrupament Socialista. Però aquesta voluntat de fer un congrés d'àmbit català es va deixar de banda. El motiu va ser la convocatòria del XXX Congrés de la UGT d'Espanya, que es va realitzar a Madrid de forma «tolerada» entre el 16 i el 18 d'abril. Els delegats catalans, escollits en una assemblea tinguda a una església a Sants, es desplaçaren en autocar i s'hagueren de pagar el bitllet de la seva pròpia butxaca, tal era la migradesa dels recursos de caixa en aquell moment. En el decurs del congrés, en què foren representants 6.974 militants de l'interior i l'exili, Joaquim Jou va deixar de pertànyer a l'executiva confederal com a vocal, però altres

45. «Circular confidencial. Secretaría de Organización. A las federaciones de industria y secciones», 4-II-1976, FLC 434-3.

46. Fulls volanders sobretot a FLC 434-3.

membres de la regional catalana passaren a formar-ne part. José Valentín Antón com a secretari de formació, Luis Fuertes com a vocal, Camilo Rueda delegat confederal per Catalunya i Rudolf Guerra va passar a formar part de la comissió de conflictes.

En aquest congrés la UGT, que va comptar amb l'innegable efecte benefactor de la tolerància governamental i la publicitat que se'n derivà, va fer una ferma aposta per la seva reconstrucció, malgrat la manca de quadres que tenia, les deficiències en la seva irregular implantació i les tensions interior/exili que encara no estaven del tot resoltes. El pes històric de les seves sigles jugava al seu favor i la barreja de pràctica moderada i radicalisme verbal que anava a posar en pràctica a partir d'aquest moment, al costat d'un no menyspreable ajut internacional, va donar uns resultats espectaculars en l'àmbit quantitatiu en un espai de temps molt curt. La delegació catalana tornava de Madrid amb les directrius ben clares respecte al camí a seguir, i amb la immediatesa de la convocatòria del seu propi congrés. En el mes d'abril una circular confidencial del Comitè Regional feia un balanç molt positiu del projecte que impulsava la UGT i no s'estava d'afirmar que *«nuestra estrategia sindical está siendo asumida en la totalidad de huelgas y luchas que libra hoy la clase trabajadora. La OS se hunde con el Régimen que la parió y ahí se encuentran encajonados los que han participado»*.⁴⁷

En aquest moment s'ha de constatar un dels darrers episodis repressius en relació amb l'ugetisme català. El 12 de març, a Tarragona, van ser detinguts tres ugetistes per repartir fulls volants referents a un conflicte laboral. Senyal dels temps de semicladestinitat que es vivien, *Unión* del mateix mes no s'estava de reproduir-ne les fotografies.

Per aquestes dates, amb una UGT encara feble però en clar procés reconstructor, es va produir un fet mai prou aclarit i que va poder enterbolir aquest procés, encara que no anà més lluny d'una anècdota carregada de significat. La va protagonitzar Miquel Ferrer, secretari ugetista durant la guerra civil i, tal com s'ha vist en les primeres pàgines d'aquest article, un dels mantenidors de les sigles del sindicat en l'exili mexicà. Ferrer, va contactar amb els membres del Comitè Regional i Luis Fuertes i Camilo Rueda el van visitar. L'objecte de l'entrevista va ser posar en coneixement de la direcció del sindicat, la legitimitat de la qual Ferrer en cap moment questionà, que l'exsecretari havia estat «tocat» per altres famílies socialistes, en un intent de redreçar al seu voltant una inviable nova UGT, deslligada de la FC PSOE. Ferrer en cap moment es va mostrar partidari de seguir aquest joc, però tampoc va donar noms.⁴⁸ Les sospites van recaure en els homes procedents de l'antic MSC. Per alguns era concretament Joan Reventós qui estava darrere la maniobra; per altres era Pallach, el qui en una entrevista amb Camilo Rueda va fer esment d'un «secretari [de la UGT] veterà i català» per encapçalar el sindicat. Era una demostració que per alguns sectors

47. «Circular confidencial. El Comité Regional. Barcelona, 4-4-1976. Arxiu personal de Luis Rubio.

48. Entrevistes a Luis Fuertes, 4-V-1998, i Camilo Rueda, 7-X-1998. També, Josep Mª TRIGINER, *La reconstrucción de la UGT de Catalunya*, Barcelona, Fundació Campalans, 1996, 93.

encara hi havia voluntat en aquest 1976 de ressuscitar l'històric plet per les sigles del sindicat. Tal com va posar de manifest amb posterioritat Luis Fuertes, no sense una certa rancúnia —preludi de futurs malentesos i enfrontaments—, «*Los dirigentes del otro socialismo catalán ni se enteraron [del ressorgiment ugetista]. A la UGT no le concedían ningún crédito ni valor alguno. En esa época sus preferencias las repartían entre USO y CCOO*».⁴⁹

En aquest canviant context va arribar el primer «1 de Maig» sense Franco. Malgrat l'esperit reformista pregonat des del Govern va tenir un caire força repressiu. De totes maneres, els sindicats democràtics van fer sentir la seva veu als carrers, especialment a Barcelona. La convocatòria sota el lema «Per un sindicat obrer, unitari, democràtic i independent» es va fer conjuntament per UGT-USO-CCOO però els actes convocats van ser prohibits pel Govern Civil i tot intent de manifestació va ser durament reprimit per la policia. A Tarragona van ser detinguts tres militants, a qui es va tallar el cabell al zero,⁵⁰ amb la qual cosa es produí una àmplia movilització en solidaritat a la Universitat Laboral.

Poc després d'aquest agitat primer de maig es va produir l'acte de la «majoria d'edat» de la nova UGT, del sindicat refundat a la darrereria del franquisme. Aquest primer acte es va celebrar el diumenge 20 de juny al Centre Social de Las Arenas, a Terrassa, local aconseguit gràcies a les gestions de militants ugetistes i del Reagrupament de la ciutat que pertanyien a l'associació de veïns del barri. És l'Assemblea de Terrassa, una fita històrica en l'esdevenir de l'organització i en la memòria històrica dels vora tres centenars de militants que es van reunir, encara que aviat la propaganda del sindicat parlà de 500. A aquest acte es va arribar en un context de gran desconfiança respecte a les possibilitats de l'ugetisme d'arrelar a Catalunya, tant per la direcció confederal —amb un Nicolás Redondo absent a Terrassa— com per les organitzacions sindicals internacionals. Va ser un acte que responia a una política de fets consumats per part de la direcció catalana, que volia aixecar d'un cop la bandera del sindicat, convençuts com estaven que la tradició de les sigles, especialment entre amplis sectors de la immigració, era la millor garantia per a la resurrecció del sindicat.

En considerar-se un acte de caràcter intern no s'invitaren altres formacions ni polítiques ni sindicals, encara que malgrat l'esmentat caire es va intentar donar el màxim de ressò propagandístic possible. També va voler ser entès com una plataforma, a partir de la qual reforçar el procés de creixement que experimentava el sindicat: «*No olvidéis que la opinión pública estará pendiente de esta asamblea. Procurar acudir todos*», es deia en la circular confidencial en què el Comitè Regional marcava les directrius respecte al desenvolupament de l'acte.⁵¹

El criteri que es va seguir va ser el de la representació horitzontal, segons federacions locals i comarcals. Hi foren presents delegacions de Barcelona, Badalona, Santa Coloma de Gramenet, l'Hospitalet, Guissona, Tarragona, Lleida,

49. CEDESC, núm. 1, 1995.

50. HERAS, *La oposición...*, 186.

51. *Circular confidencial. CER de la UGT en Cataluña. Barcelona*, 31-V-1976. Arxiu personal de Luis Rubio.

el Baix Llobregat, el Maresme, el Vallès Occidental, i el Vallès Oriental.⁵² Les federacions d'indústria que hi van assistir disposaren de veu però no de vot. D'aquell acte se'n conserva un únic document gràfic. La presidència de l'acte estava ocupada per Camilo Rueda, María José Echevarría, Gregorio Riquez, Luis Fuertes, Paco Rubio i Victoriano Sánchez. A la seva esquerra, assegut en una cadira, al marge de la taula presidencial i òbviament de cara a la militància, el «delegat governatiu»: l'únic encorbatat, americana a quadres blancs i negres i ulleres fosques. Tota una imatge per a la iconografia de la transició. Al darrere, una gran senyera i el símbol ugetista. A la taula, la fotografia de Pablo Iglesias i dos acròstics del sindicat sobre tela vermella. A fora diverses camionetes de la policia armada.

L'acte va començar amb una presentació per part de José Valentín Antón, que va ser seguida amb la lectura i aprovació de l'informe de la gestió del comitè sortint. A continuació, es van aprovar les resolucions del congrés confederal que va tenir lloc a Madrid el propassat abril, i es va passar a l'apartat d'Estatuts, que va quedar ajornat fins el IV Congrés, que en principi s'havia de celebrar al llarg de 1977. Després es va arribar al punt més conflictiu de tota la jornada, com va ser la elecció de la nova direcció sota la denominació de Secretariat Nacional, ja que l'autoritat governativa present en el acte prohibia l'elecció sota aquesta denominació, de la mateixa manera que també havia prohibit cantar *La Internacional* i enlairar els punys. L'obstacle es va superar en ser escollida sota l'eufemisme d'una Comissió d'Estudis.

Aquest primer Secretariat Nacional de Catalunya estava format per quinze militants, tretze homes i dues dones, que ocupaven un total d'onze secretaries, ja que algunes eren exercides per dos secretaris. Tres d'elles eren d'àmbit territorial. La secretaria general va recaure en Luis Fuertes i només una federació d'indústria comptava amb responsable directe al Secretariat, la Federació Espanyola de Treballadors de l'Ensenyament (FETE), amb Josep M.ª Blanch. Les altres set secretaries foren ocupades per Damián Joya i Carlos Cigarrán a Coordinació de Localitats i Comarques; Manuel Noguero i Francisco Rubio a Coordinació de Federacions d'Indústria; Ramon Soto com a secretari de Premsa i Propaganda; Josep Font i Marius Lletget com a secretaris de Promoció; Anna Sala i Ramon Pujana com a secretaris de Tresoreria i Administració i Raquel Adroher com a responsable d'Unió. Pel que fa als delegats territorials, Benito Martínez va ser escollit per al Vallès Occidental, Francisco Fernández per a Girona i Miguel Jiménez per a Tarragona. Quasi tota la direcció estava formada per membres de la FC PSOE. Les dues excepcions eren Benito Martínez, militant del Reagrupament i Màrius Lletget, que només feia dos mesos que havia sortit de la presó, del POUM.

En el comunicat de set punts que es va aprovar,⁵³ el sindicat es feia solidari amb els treballadors en lluita en els diversos conflictes laborals del moment, es reclamava l'amnistia política, una millora en les condicions dels treballadors

52. UGT. IV Congreso de la Unión General de Trabajadores de Catalunya. Memoria del Secretariado. Días 24, 25 y 26 de febrero de 1978.

53. UGT. Boletín de la Unión General de Trabajadores de España, núm. 372, VII/VIII-1976.

en atur i en les condicions discriminatòries que patien les dones. Els punts axials del comunicat feien referència al total rebuig a qualsevol «pacte social», ja que l'únic camí possible era el que conduïa a aconseguir àmplies llibertats polítiques i sindicals, conjuntament amb la formació d'un govern que fos representatiu de la voluntat popular. També s'insistia en la defensa d'un «sindicalisme democràtic i revolucionari», que lògicament en clau ugetista implicava una total oposició a tot continuisme des del sindicat vertical. És a dir, es feia una defensa decidida d'un clar rupturisme. Tots aquests aspectes van ser desenvolupats en una roda de premsa posterior, al local de la ronda de Sant Pere, ja sense la molesta presència del delegat governatiu.

Aquest Secretariat escollit a Terrassa no va ser gens estable en la seva composició. Aviat es van produir baixes i incorporacions, així com modificacions entre els membres de les secretaries, la més remarcable va ser l'accés de Manuel Noguera a la d'organització. Igualment de l'Assemblea va sorgir la voluntat de donar un nou impuls a l'òrgan *Unión*. A partir del mes de juliol va encetar numeració i etapa com a *Portavoz de la Unión General de Trabajadores de Cataluña*. Malgrat ser ciclostilat, millorava ostensiblement la molt deficient qualitat del període anterior. La seva tirada era de 5.000 exemplars. Mig any després es va passar a una impressió en òfset i una edició que oscil·lava entre els 10.000 i els 20.000 exemplars. Finalment, l'edat d'or de l'òrgan ugetista va arribar a finals de 1977 quan es va aconseguir la impressió en rotativa, color i gran format i una edició de 100.000 exemplars.

Per aprofitar l'empenta que va significar l'Assemblea de Terrassa, els actes de presentació es multiplicaren. El 25 de juny es va celebrar un acte d'aquest tipus al Teatre de la Faràndula a Sabadell i el 13 de juliol a la Sala Villarroel de Barcelona es va presentar la indústria gastronòmica, que recollia les sigles de la històrica Federació Obrera de Sindicats de la Indústria Gastronòmica (FOSIG) que havia ingressat en la UGT l'any 1936. També en l'àmbit tarragoní va haver-hi una accentuació de l'activitat. El desplaçament a la ciutat de dos funcionaris va motivar que Sánchez Cervelló i Salvador Balsells passessin a encarregar-se respectivament del partit i les joventuts, i els nous ho fessin de l'actuació sindical. Poc després, en el mes de juliol, es va poder portar a terme el primer míting ugetista a la província des del final de la guerra civil. Va ser a Ribà-roja d'Ebre. Les intervencions foren protagonitzades per Pedro Muñoz, Francisco Molera i el ferroviari Aparicio. Poc després s'organitzà el Sindicat Ferroviari a la província, amb Migüel Jiménez i Rosa Elgarrista al capdavant. També es va formar la primera executiva a Tarragona integrada per Miguel Jiménez com a secretari general, Félix com a tresorer, Sánchez Cervelló com a secretari de formació i Salvador Balsells i Rosa Elgarrista com a vocals. Aquests passos endavant que donava l'organització a les comarques tarragonines eren perfectament extrapolables llavors al que estava succeint a la resta del país.

En mig d'aquest procés expansiu, en el mes de setembre es va crear a Catalunya la Coordinadora d'Organitzacions Sindicals (COS), formada per CCOO, USO, UGT, CNT i SOCC. La UGT sempre es va mostrar contrària a aquesta plataforma, en ser entesa com una unitat forçada i només es va acceptar formar part per imposició

de la direcció confederal. José Valentín Antón argumentava que la creació de la COS no havia d'implicar la seva reproducció automàtica a totes les zones i regions.⁵⁴ En aquell moment, tota estratègia encaminada a aconseguir una pretesa unitat orgànica entre les centrals sindicals estava condemnada al fracàs. La UGT catalana tenia per ella mateixa una estratègia pròpia, que no preveia per a res convergir en organismes unitaris. Tot el que es va fer fou participar, sense cap entusiasme, en la jornada de lluita del 12 de novembre contra les mesures econòmiques del govern Suárez. Per a ralentir-ne i obstaculitzar-ne el funcionament a Catalunya, el Secretariat fins i tot va ressucitar en el mes d'octubre una veritable entelequia, l'Aliança Sindical amb la CNT i el SOCC, sota la inversemblant argumentació que es tractava de la «unitat pels afins» i que no havia de ser un obstacle per al normal desenvolupament de la COS. Evidentment, era un organisme que naixia mort, però el seu objectiu era dilatori, no de potenciació de cap estratègia sindical. A partir del 28 d'abril del 1977, amb la legalització de totes les opcions sindicals, la ruptura de la COS va ser una realitat. Aviat fou evident que simposava l'estratègia socialista de consolidar sindicats democràtics, amb marques ideològiques diferents per sobre de qualsevol programa unitari. En conseqüència, les CCOO hauran d'esdevenir també un sindicat davant una UGT consolidada i reeixida en el seu projecte reconstructor, una USO que es consolidava i una CNT que ressorgia. Era la fi del somni unitarista.

Des de l'Assemblea de Terrassa el creixement del sindicat es va accentuar. El novembre de 1976 en un comunicat del Secretariat Nacional, publicat a l'òrgan *Unión*, es feia esment que «en los últimos tres meses el crecimiento ha sido y sigue siendo espectacular». El llavors secretari general Luis Fuertes esmentarà aquest fenomen amb posterioritat amb les següents xifres a la mà: «La UGT creció vertiginosamente, especialmente desde junio del 1976 a finales del 1977, y en toda Catalunya, convirtiéndose en una auténtica organización de masas. En ese periodo se afiliaron más de 500.000 trabajadores/as, se constituyeron 168 Uniones Locales, 24 Uniones Comarcales, las 21 federaciones de Industria y más de 1.000 sindicatos a nivel local y/o comarcal de rama o industria».⁵⁵ A aquestes xifres es podria afegir les de 38 sindicats constituïts a Barcelona, els 150 mítings i presentacions realitzades i una producció propagandística gens menyspreable: 40.000 cartells, 350.000 tríptics i 200.000 fullets per al mateix període. Igualment s'havia format un equip de 79 advocats i assessors jurídics que havia despatxat un total de 18.900 visites en sis mesos, així com equips de negociació col·lectiva i d'assessorament econòmic i tècnic, aquest darrer format per set persones. Des del punt de vista organitzatiu aquesta refundada UGT també adoptà noves formes. A partir de l'abril de 1977 es va establir que cada primer dissabte de mes es realitzessin plens de tresoreria, els segons dissabtes plens de formació, els tercers de premsa i propaganda i els quarts d'organització i premsa, per reservar els

54. UGT. *Boletín...*, IX-1976.

55. CEDESC, núm. 1, XII-1995. Per la seva banda, CCOO el 1978 afirmava tenir 200 unions locals, 16 unions comarcals, 18 federacions d'indústria i 439.165 afiliats, DD.AA., *Comissions Obreres de Catalunya 1964-1989*, Barcelona, 1989, 100.

darrers diumenges de cada mes a les reunions dels secretaris generals d'unions locals, comarcals, federacions d'indústria i de sindicats locals de Barcelona.⁵⁶ Aquesta nova estructuració i notable creixement va anar acompanyat d'una notabilíssima extensió territorial per tot el país. Només cal fullejar els exemplars d'*Unió* de finals de 1977 per constatar l'abast d'aquest fenomen, amb llargues relacions de locals recentment oberts, en concret 112, a contrades verges d'implantació ugetista fins feia ben poc. Un important paper en aquest procés el tindran els militants de Convergència Socialista, poc després Partit Socialista de Catalunya-Congrés (PSC-C), que van permetre l'extensió del sindicat a comarques com l'Osona, el Garraf, la Garrotxa i l'Anoia. Un exemple, a escala reduïda, d'aquest procés ens el proporciona les xifres d'afiliació a la Hispano Olivetti:⁵⁷ de la vintena d'afiliats en produir-se els acomiadaments a principis de 1975, a una secció sindical de 900 afiliats el 1977, producte sens dubte de la «febre sindicatòria» del moment; xifra que va davallar a 480 el gener del 1980.

Aquesta UGT que estava immersa en un evident procés d'èxit quantitatiu, va haver de lluitar contra una penyora que tenia pendent en relació amb el seu escàs paper en la història recent del país. Així, com a senyal inequívoc que la seva trajectòria a terres catalanes durant la dictadura no havia estat gaire reeixida, es troben a la premsa ugetista del període tot un seguit d'articles de caire autoexculpatori, que poden tenir com a títol genèric el d'un que va aparèixer en el seu òrgan el 1975: «¿Dónde ha estado la UGT?». ⁵⁸ En ells s'inclouïa una explicació-justificació de la trajectòria del sindicat en els darrers decennis. Fins i tot en l'apartat reservat a la secretaria de formació en el butlletí ugetista s'instruïa afiliats i militants sobre les respostes a emprar davant les «Críticas que normalmente se hacen a la UGT», ⁵⁹ amb referència al llarg parèntesi experimentat durant el franquisme. L'argumentació a l'ús es limitava a incidir en la negativa a estar present en els òrgans de negociació col·lectiva del sindicalisme vertical com a causa fonamental de no tenir llavors la mateixa força que tenien CCOO i USO.⁶⁰ Al costat s'afegia una cronologia des del 1939, en què s'exposava l'actuació a l'interior i a l'exili de les organitzacions socialistes. Una altra justificació que en aquests moments es va emprar va ser l'alt preu que el sindicat va pagar com a resultat de la repressió franquista. En unes «Notas históricas» es feia referència a la matança de 22 militants socialistes perpetrada al Pozo Funeres (Astúries) per la Guàrdia Civil l'abril de 1948 o la mort del Tomás Centeno als calabossos de la Direcció

56. «UGT. IV Congreso de la Unión General de Trabajadores de Catalunya. Memoria del Secretariado. Días 24, 25 y 26 de febrero de 1978».

57. *Unió*, III-1980.

58. També es reproduïa a altres butlletins com *UGT. Boletín Informativo* (Sección Seat), s/d (1976?).

59. *Unió*, II-1977.

60. Amb referència a aquest boicot a tota col·laboració amb el sindicalisme franquista, una enquesta feta a dirigents del sindicat de Barcelona i Madrid el 1980 afirma que una «considerable part havia participat en el moviment de CCOO i quasi una cinquena part havien estat enllaços o delegats de secció del llavors ja extingit sindicat vertical. R. FISHMAN, *Working class organization and political change*, Tesi doctoral, Yale University, 1985; cit. BALFOUR, *La Dictadura...*, 254, n. 9.

General de Seguretat de la Puerta del Sol madrilenya, com a conseqüència de les tortures policials el 1953,⁶¹ encara que les xifres que s'utilitzaven eren una exageració, en parlar en ocasions de «*la desaparición física de más de trescientos mil militantes*».⁶² L'actuació del sindicat a Catalunya sempre era absent d'aquestes cronologies que s'oferien a la militància. El tema de la inactivitat, pretesa o real, de l'ugetisme durant la dictadura va ser prou recurrent com perquè Nicolás Redondo, encara el primer trimestre de 1979, hagués d'insistir-hi en una publicació afí, *Leviatán*. Òbviament qualificava de «falsedad absoluta» les esmentades asseveracions. El llavors secretari general confederal acceptava l'existència de «*distintos niveles de presencia de la UGT según las zonas; esto es una realidad que también hay que reconocer. Y así, mientras que en el País Vasco o en Asturias la UGT ha sido un sindicato con una presencia muy notable y un protagonismo bastante acusado, en otras zonas del país tal cosa no se producía ni con la misma intensidad ni con la misma extensión*». Evidentment, Catalunya era una d'elles.

Malgrat aquests períodes foscos en la història del sindicat, la UGT comptava amb un gran avantatge del qual treia un enorme benefici en l'àmbit quantitatiu: la memòria històrica. Probablement, va ser aquest un dels pocs aspectes en què la gerontocràcia tolosana va tenir raó en les anàlisis respecte l'interior. És la «teoria del balcó». El convenciment que un cop hi haguessin llibertats a Espanya, el pes històric de les sigles del sindicat portaria als seus rengles milers d'afiliats quan veiessin les sigles ugetistes penjades del rètol d'un estatge. Quants vells militants no s'aproparen ara a l'«Acadèmia» després d'anys d'ostracisme? Quants fills d'ugetistes o ciutadans que tenien algun referent ugetista en la seva família no s'afiliaren en el decurs d'aquests mesos al sindicat? Luis Fuertes és prou clar sobre aquesta qüestió, en afirmar que sempre va tenir un gran optimisme amb referència a la recuperació del sindicat, entre altres raons, per la gran quantitat de simpatitzants que se li apropiaven abans i després dels actes en què participava amb «una vella història al voltant de la UGT per explicar-li».⁶³ Aquest «ugetisme latent», especialment entre ciutadans procedents d'altres zones d'Espanya de més tradició i implantació ugetista, sempre va ser motiu de confiança pels homes de la direcció catalana.

Al llarg de 1977 el sindicat va continuar amb el seu procés d'estructuració. El sector metal·lúrgic va donar passos importants en aquest període. En el mes d'abril Barcelona va ser seu del XV Congrés Metal·lúrgic Confederal, en el decurs del qual Joan Codina va esdevenir vocal de l'Executiva Nacional. Poc després es va celebrar el I Congrés del Metall Català, a la sala d'actes del carrer Tarragona, on ja tenia la seva seu el sindicat des del mes de setembre anterior. En l'acte, en què foren presents uns 300 delegats en representació de 3.000 afiliats, Joan

61. «Notas históricas: Sindicalismo y CNS en la Dictadura». UGT. *Unión General de Trabajadores* (Sección Seat), s/d (1976?). University, 1985; BALFOUR, *La Dictadura...*, 254, n. 9.

62. «Entrevista de Julián Lago a Valentín Antón», *Mundo Diario*, 18-IV-1976.

63. Entrevista a Luis Fuertes, 4-V-1998.

Codina va ser reelegit secretari general⁶⁴ i Paco Neira, secretari d'organització. Poc després Codina va formar part com a conseller de Treball en el primer govern de la Generalitat nomenat per Josep Tarradellas, un cop tornat de l'exili. La UGT entrava a la política catalana «per la porta gran».⁶⁵

L'epíleg, cap a les primeres eleccions sindicals democràtiques (1977-1979)

Un cop aconseguida la llibertat sindical, en el marc de la recuperació de les llibertats democràtiques, la UGT catalana havia assolit unes quotes d'implantació impensables poc temps abans. De totes maneres, la seva situació continuava essent de clara inferioritat respecte a altres forces sindicals. Per completar el seu camí de reconstrucció encara s'havia de recórrer un llarg camí, i aquest vindria donat en clau més política que sindical. El juny del 1977 tingueren lloc les primeres eleccions democràtiques en més de quaranta anys i a Catalunya la victòria va correspondre a l'aliança dels Socialistes de Catalunya (PSC-PSOE). A la resta d'Espanya es va imposar la Unió del Centre Democràtic (UCD). En conseqüència, la UGT va esdevenir la força sindical que era emparada per la força política més important del país. Aquest fet, d'innegable transcendència, havia de potenciar el recent refundat ugetisme català i permetre que arribés a les primeres eleccions sindicals democràtiques de dos anys després amb un desavantatge força retallat respecte a les hegemòniques CCOO. En aquest procés, no hi mancaren problemes per al sindicat. Sobretot en l'intent d'aconseguir el reconeixement com a opció sindical per part de totes les forces polítiques que van acabar formant el Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC-PSOE) el juliol del 1978. Aquesta era la denominació del nou partit creat des del procés iniciat a partir de l'esmentada aliança electoral. Però malgrat la profunda problemàtica que va afectar l'ugetisme català, l'efecte benefactor sobre el sindicat del Pacte d'abril va ser molt important.

Com a conseqüència d'aquest pacte els militants del PSC-C, que des del 1966 —en temps del MSC— estaven repartits entre USO i CCOO, van rebre la consigna d'afiliar-se a la UGT. Molts ho feren, i es va produir un degoteig d'afiliats procedents de CCOO. Altres rebutjaren la iniciativa i s'afiliaren al PSUC. Les llistes electorals resultants del pacte són una clara mostra de la nova situació i de la participació dels homes de la UGT en el procés. Dels primers 17 llocs en la candidatura que es va presentar per Barcelona, al PSOE li'n van correspondre

64. Afiliat només des de 1976, després d'haver emigrat a Guinea Equatorial durant onze anys. En tornar va treballar com a encarregat en un magatzem de ferros, però en quedar-se a l'atur va esdevenir un candidat natural per ocupar la secretaria, ja que disposava del temps necessari per dedicar-se a les tasques d'organització encomanades.

65. D'aquesta manera s'havia referit el dirigent de la Federació Regional de Catalunya, Marià Martínez Cuenca, a l'accés de la UGT a una conselleria del govern de Francesc Macià el 15 d'abril del 1931. M. MARTÍNEZ CUENCA, *La muralla invisible. Memorias de un murciano militante obrero en Cataluña, 1909-1939*, inèdites, Fundació Campalans.

sis. Cinc d'ells d'innegable pes específic en el sindicat: Fuertes (número 5), Cigarrán (11), Jou (14), Barenys (15) i Victoriano Sánchez (17).⁶⁶

La tercera opció socialista, el PSC-R, va participar en aquestes eleccions al marge d'aquesta aliança (ho va fer amb en el Pacte Democràtic al costat de Jordi Pujol i Ramon Trias Fargas). Aquest fet també va motivar un cert traspàs de militants al PSC-C i de retruc a la UGT. Respecte a la qüestió sindical, aquesta tercera opció socialista havia fet palès en el seu òrgan *Correspondència Socialista* el maig de 1975 la voluntat de potenciar les CCOO, en un context de clara desconfiança respecte a un possible redreçament de la UGT, tal com havia manifestat el mateix Pallach el 1976: «crec que la UGT, si no es catalanitza molt i molt de pressa, està destinada a ser un molt petit organisme sindical».⁶⁷

Respecte a aquestes primeres eleccions democràtiques, cal esmentar que una part minoritària de la UGT i la FC PSOE es va mantenir al marge de l'esmentada aliança electoral. Són els homes de l'anomenat PSOE-Històric, fidels a l'ortodòxia tolosana. Es van presentar com a «Coalición electoral Alianza Socialista Democrática (Centro Izquierda)».⁶⁸ En la seva candidatura trobem homes que havien tingut un paper destacat a la UGT catalana, sobretot en el període 1965-1970, com els membres de la direcció Mariano Leonat i Josep Orts, aquest darrer episòdic permanent el 1967. Al seu costat altres vells militants, no gaires, si ens atenim que van omplir les llistes electorals amb la col·laboració de familiars. El novembre de 1976 publicaren un modest òrgan de premsa, *Voz Socialista*, com a òrgan de la Federación Catalana Histórico PSOE. Els resultats electorals aconseguits foren molt migrats en les dues convocatòries en què es van presentar, per a desaparèixer de l'escena política catalana el 1982.

Després d'aquests comicis, la UGT catalana va celebrar el primer congrés després de quaranta anys. Un acte que s'hagués hagut de celebrar l'any anterior, però que es va haver d'ajornar per l'esmentada celebració del congrés metal·lúrgic a Barcelona i un altre de caire confederal que va tenir lloc a Madrid en el mes de juny. En la nova nomenclatura que s'havia donat al Secretariat Regional el 1933, el celebrat el novembre de 1937 al Palau de la Música Catalana, havia estat el tercer. Ara es decidia la continuïtat històrica i el sindicat afrontava el IV Congrés, que va tenir lloc entre els dies 24 i 26 de febrer de 1978. Del seu decurs va néixer una nova Federació Regional, en abandonar-se la denominació de Secretariat Nacional adoptada el 1976, a la vegada que la nova direcció reflectia els canvis operats en l'àmbit del socialisme català en estar formada per vuit membres de la FC PSOE i quatre del PSC-C. Luis Fuertes continuava com a secretari general, amb Manuel Noguero a la presidència i José Luis Rodríguez a la secretaria

66. Aquesta situació es va repetir en les legislatives de 1979. Entre els 21 primers llocs trobem a Fuertes, Cigarrán, Valentín, Parras i Sánchez.

67. B. PORCEL, *Josep Pallach*, Barcelona, 1977, 123.

68. En les eleccions legislatives de 1979 sí que es van poder utilitzar les sigles del PSOE, amb l'afegit de «Sector Histórico».

d'organització.⁶⁹ En aquest any 1978 les xifres oficials del sindicat continuaven posant de manifest una clara tendència al creixement. Es parlava de 196 pobles amb unió local ugetista constituïda, amb una mitjana de set sindicats en cada una, de 21 federacions d'indústria estructurades i es de comptar amb representació a 30 comarques.

Tres mesos més tard, del 25 al 28 de maig, Barcelona va ser també escenari del congrés de la UGT d'Espanya. La UGT catalana va tenir-hi un paper que mai no havia tingut en 90 anys de congressos ugetistes, en agrupar al 25% dels delegats i en tenir un pes decisiu en les grans federacions d'indústria, com la metal·lúrgica, el tèxtil i el transport. Des del punt de vista quantitatiu, es tenia prou força com per intervenir decisivament en la direcció del sindicat en l'àmbit d'estat. Però des de Catalunya no se'n tenia llavors cap estratègia, a la vegada que tampoc hi havia una voluntat de trencar l'anomenat Pacte del Betis, que reservava als bascos la direcció de la UGT i als andalusos la del PSOE. El pas que s'hagués hagut de donar per intervenir a aquest nivell, passava per forçar l'accés de José Valentín Antón a la secretaria general, en lloc de Nicolás Redondo, fet que ha passat a la mitologia de l'inconscient col·lectiu ugetista com una veritable opció. Un plantejament d'aquest tipus no té en compte el fet que el dirigent català no era un històric en la direcció del sindicat, no formava part de la «vella guàrdia» de Suresnes, ni tampoc era membre de la direcció del partit. Una triple i decisiva hipoteca.

El 1978 es van celebrar les primeres eleccions sindicals en democràcia. A Catalunya van proporcionar un clar triomf a CCOO amb un 56% dels vots, per un 21,2% de la UGT. Uns resultats prou bons si s'analitza quina havia estat la trajectòria del sindicat des del 1975. Només quatre anys enrere l'ugetisme català era una força veritablement marginal en el teixit social català. Ara havia aconseguit innegables posicions d'avantatge, a partir d'un espectacular creixement. Els problemes de caire intern que havia patit l'organització des del 1977 l'havien trasbalsat, però ni la manca d'un funcionament adequat en l'àmbit organitzatiu i de serveis jurídics pogueren frenar el seu procés d'ascens. El conflictiu procés d'unitat socialista a Catalunya tampoc no va ser aliè a tota aquesta problemàtica.

El Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC-PSOE) va néixer en un congrés constituent que va tenir lloc el juliol de 1978, a partir de la dissolució dels tres partits que van donar lloc al seu naixement: FC PSOE, PSC-C i PSC-R. Des de bon principi va ser una fusió conflictiva. Amplis sectors de la FC PSOE desconfiaven d'un procés que haguessin preferit d'absorció als altres dos partits, menors des del punt de vista quantitatiu. També malhiaven del tipus de relació que es va establir amb el PSOE, amb una àmplia autonomia orgànica però sense

69. La resta de la direcció va estar formada per: Rafael Cerro (secretari d'administració), Antoni Tudela (coordinació de federacions), Ramon Soto (secretari de propaganda), Víctor Surribas (secretari d'eleccions sindicals), José Luis García Sáez (secretari de documentació i arxiu), Joan Alamillo (secretari d'expansió), Rafael Jorba (secretari de premsa i informació), Xavier Guitart (secretari de formació) i Rafael Madueño (secretari d'acció sindical). Els quatre darrers eren els representants en la direcció del PSC-C, la resta eren militants de la FC PSOE.

una plena igualtat interpartits. De «federalisme molt particular» ho qualifica Santos Juliá. La precària unitat aconseguida, més formal que real, aviat va esquitxar el sindicat, en no quedar prou definit el seu paper respecte al nou partit. Un dels punts claus de tota aquesta problemàtica va ser precisament el paper que havia de tenir el sindicat respecte al partit i a l'inrevés. Aquesta tensió va assolir el seu punt culminant en el congrés socialista de Sitges, el 1980, amb la derrota a les primeres eleccions autonòmiques recent. Fins el III Congrés, celebrat el maig de 1982, no es va reconèixer explícitament la UGT com a únic sindicat socialista, d'obligada afiliació per als seus militants i afiliats. D'aquesta manera, es va acabar amb el plet sindical en els regles del partit, fet que va ser reforçat per l'aclaparadora victòria electoral del PSOE en el mes d'octubre. Així, es tancaven les ferides d'un procés llarg i complex, amb una UGT en clara trajectòria ascendent i amb una voluntat impensable poc temps abans: esdevenir la força sindical majoritària a Catalunya.